

PK-YRITYYSBAROMETRI

Kevät 2008

Esipuhe

Suomen Yrittäjät ja Finnvera Oyj tekevät yhteistyössä pientä ja keskisuurta yritystoimintaa kuvaavaa Pk-yritysbarometriä kaksi kertaa vuodessa valtakunnallisena raporttina ja alueellisina raporteina. Valtakunnallisessa raportissa tuloksia käsitellään teollisuuteen, rakentamiseen, kauppaan ja palveluihin jaoteltuna. Alueraportteissa kehitystä verrataan erityisesti kyseisen alueen ja koko maan välillä.

Kevään 2008 Pk-yritysbarometri perustuu noin 3 800 pk-yrityksen vastauksiin ja heijastaa siten kattavasti pk-yritysten käsityksiä yritysten kehitysnäkymistä ja toimintaan vaikuttavista tekijöistä. Barometrin ennustekyky on ollut hyvä.

Tässä raportissa tarkastellaan pk-yritysten suhdanneodotuksia lähimmän vuoden aikana. Lisäksi tarkastellaan yritysten rahoitusta, kasvuhakuisuutta sekä yritysten kehittämistarpeita ja -esteitä. Erityiskysymykset koskevat työelämän kehittämistä ja lainsäädännön hallinnollista taakkaa.

Tällä hetkellä suhdanteisiin ja erityisesti rahoitusmarkkinoihin kohdistuu suurta mielenkiintoa. Vaikka myllerrys onkin alkanut Yhdysvalloista, on odotettavissa, että vaikutukset näkyvät myös suomalaisten pk-yritysten näkemyksissä ennen pitkää. Lisäksi väestön ikääntyessä on mielenkiintoista tarkastella mm. työvoimatarpeiden ja -pulan sekä yritysten omistajanvaihdosodotusten kehitystä.

Helsingissä 12.3.2008

Jussi Järventaus
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät

Pauli Heikkilä
toimitusjohtaja
Finnvera Oyj

Tiivistelmä

Pk-yritysten suhdanneodotuksissa laskua – kustannusodotuksissa nousua

Pk-sektorin suhdanneodotukset ovat osittain kaksijakoiset: yleiset suhdannenäkymät ovat heikentyneet syksystä 2007, mutta toisaalta oman yrityksen taloudelliseen menestykseen jaksetaan uskoa. Yrityksistä 54 prosenttia ennakoii suhdanteiden pysyvän ennallaan ja 35 prosenttia niiden yhä paranevan seuraavan vuoden aikana. Paranemista odottavien osuus on laskenut 3 yksiköllä ja heikentymistä odottavien osuus on noussut 4 yksiköllä. Näin alhaalla saldoluku ei ole ollut sitten syksyn 2003. Tästä huolimatta saldoluku on edelleen pitkän aikavälin keskiarvoaan korkeampi.

Odotukset heikkenemisestä ovat nousseet teollisuudessa ja palveluissa sekä odotukset kokonaisuutena ovat heikentyneet rakentamisessa. Odotukset ovat muita aloja hiukan korkeammat palveluissa. Näkemykset ovat muita positiivisemmat nuorissa, kasvuhakuisissa ja kansainvälisillä markkinoilla toimivissa yrityksissä.

Pitkä noususuhdanne näkyy liiketaloudellisissa indikaattoreissa. Odotukset niin liikevaihdon kuin kannattavuuden ja vakavaraisuuden suhteen ovat edelleen vahvat. Saldoluvut ovat jopa edelleen nousseet hieman. Eryityisesti vakavaraisuuden ja liikevaihdon saldoluvut ovat korkealla tasolla. Rakentamisessa liikevaihdon ja kannattavuuden odotukset ovat hieman negatiivisemmat kuin muilla toimialoilla.

Pk-yritysten odotukset viennin arvonn kasvusta ovat lähes keskimääräisellä tasolla. Vientiodotukset ovat säilyneet syksyisellä tasolla ja tuontiodotukset ovat puolestaan hiukan heikentyneet. Tuontia harjoittavien yritysten tuontiodotukset ovatkin alle keskimääräisen tason. Viennin kasvun suhteen odotukset ovat laskeneet rakentamisessa. Teollisuudessa ja palveluissa vientiodotukset ovat muita aloja vahvemmat. Kaupassa ja rakentamisessa puolestaan tuontiodotukset ovat muita aloja korkeammat. Rakentamisessa tuontiodotukset ovatkin nousseet edelleen.

Keskimääräistä suotuisempina jatkuvat suhdanneodotukset ja työllisten ikääntyminen pitävät edelleen yllä pk-yritysten rekrytointihaluja. Yritysten, joilla ei ole odotettavissa lainkaan tarvetta työllistää, osuus on matalalla 24 prosentin tasolla. Eryityisesti rekrytointitarvetta näyttäisi olevan rakennusalaalla. Toisaalta barometrin vastauksista käy kauttaaltaan ilmi, että rekrytointi-

ongelmat ovat edelleen jopa kasvussa – varsinkin työllistämisen esteenä.

Yrityksistä 30 prosenttia uskookin henkilöstönsä määrän olevan suurempi vuoden kuluttua. Kuusi prosenttia yrityksistä ennakoii henkilöstönsä olevan nykyistä pienempi. Teollisuudessa odotukset henkilöstön lisäyksestä ovat hieman muita aloja matalammat eikä niissä ole tapahtunut muutosta. Muilla toimialoilla odotukset henkilöstön lisäyksestä ovat jopa hiukan kasvaneet. Odotukset ovat korkeimmat palveluissa.

Investointien arvonn nousuodotukset ovat vahvistuneet edelleen syksystä. Odotukset ovat nousseet kaikilla toimialoilla, mutta erityisesti palveluissa ja teollisuudessa. Odotukset ovat selvästi vahvimmat teollisuudessa. Tuotekehityspanostusten kasvua ennakoivien määrä on neljänneksen suurempi kuin laskua odottavien. Eryityisesti panostusten kasvuun uskotaan teollisuudessa ja palveluissa sekä kasvuhakuisissa yrityksissä.

Odotukset tuotantokustannusten noususta ovat lisääntyneet kaikilla toimialoilla, mutta erityisesti rakentamisessa ja palveluissa. Tuotantokustannusten nousuun uskotaan muita aloja enemmän rakentamisessa. Kaupassa odotukset ovat muita aloja matalammat. Niin palkkojen kuin lopputuotteiden hintojen nousuun odotetaan kiihtyvän. Väli- ja lopputuotteiden inflaatio-odotukset ovat matalimmat kaupassa ja korkeimmat rakentamisessa. Palkkainflaatio-odotukset ovat korkeimmat rakentamisessa ja matalimmat teollisuudessa.

Sukupolven- ja omistajanvaihdoksia potentiaalisesti entistä tiheämmin

Sukupolven- ja omistajanvaihdoksia näyttäisi viimeimpien barometrien perusteella tapahtuvan tulevina viitenä vuotena entistä tiheämmin. Osuus onkin säilynyt pitkään muuttumattomana alle 20 prosentissa, mutta on nyt noussut 26 prosenttiin. Yleisimmin ongelmana pidetään jatkajan löytämistä ja arvonn määritystä.

Pk-sektorilla nähdään, että erityisesti myynnissä ja markkinoinnissa on kehitettävää. Henkilöstön kehittäminen ja kouluttaminen koetaan toiseksi useimmin tärkeimmäksi kehittämistarpeeksi. Lisäksi tuotannon, tuotekehityksen ja laadun parantamisesta sekä verkostoitumisesta ja alihankinnan kehittämisestä kannetaan huolta. Myynnissä ja markkinoinnissa sekä viennissä ja kansainvälistymisessä nähdään olevan kehitettävää kasvuhakuisissa yrityksissä muita useammin.

Ammattitaitoisen työvoiman saatavuus on useimmin kehittämisen pahin este. Muita useammin työvoimapula on este rakentamisessa. Matalamman koulutustason vaatimuksen kaupassa työvoimapula ei toimi esteenä yhtä usein. Sen sijaan kireä kilpailu koetaan kaupan alalla kehittämisen suurimmaksi esteeksi ja toiseksi merkittävimmäksi esteeksi koko pk-sektorilla.

Muut resurssitekijät kuin työvoima eivät ole yhtä usein kehittämisen pahin este kuin syksyllä. Suhdanne-tilanne on noussut tätäkin merkittävämmäksi kehittämisen esteeksi. Suhdannenäkymien epävarmuus vaikuttaa erityisesti rakentamisen ja kaupan kehittämisenäkemyksiin. Työvoimakustannuksia ja rahoitusvaikeuksia pidetään edellä mainittujen lisäksi tärkeimpinä kehittämisen esteinä. Rahoitusvaikeudet korostuvat voimakkaasti kasvuhakuisten ja nuorten yritysten kohdalla.

Työvoimapulan ohella pk-yrityksissä työllistämisen pahimpina esteinä pidetään kysynnän epävarmuutta ja työn sivukuluja. Ammattitaitoisen työvoiman saatavuuden merkitys on noussut edelleen. Saatavuutta pidetään ongelmana erityisesti rakentamisessa ja suuremmissa pk-yrityksissä. Sivukulut ovat suurimpana työllistämisen esteenä muita useammin nuorissa ja kaikkein pienimmissä yrityksissä. Kysynnän epävarmuus koetaan esteeksi erityisesti kansainvälisillä markkinoilla toimivissa yrityksissä.

Pk-yrityksistä 13 prosenttia katsoo olevansa voimakkaasti kasvuhakuisia. Kasvuhakuisuus on yleisempää nuoremmissa ja suuremmissa yrityksissä. Kasvuhakuisuus näyttäisi yleistyneen hieman kauttaaltaan, mutta erityisesti nuorissa yrityksissä. Nähtäväksi jää, onko tämä muutos pysyvä. Vajaat kaksi kolmasosaa kasvuun pyrkivistä yrityksistä nimeää uusien tuotteiden kehittelyn yhdeksi tärkeimmistä kasvukeinoista. Kasvuhakuisista pk-yrityksistä noin 60 prosenttia perustaa kasvustrategiansa myös myynnin ja markkinoinnin sekä verkostoitumiseen ja yhteistyön lisäämiseen. Kansainvälistyminen näyttelee merkittävää roolia lähinnä teollisuudessa.

Pk-yrityksistä kymmenesosalla ei ole lainkaan kasvutavoitteita. Yleisimpiä syitä kasvuhaluttomuuteen ovat, että nykyistä yrityskokoa pidetään sopivana ja että ei olla halukkaita ottamaan kasvun vaatimaa riskiä. Myös työvoimakustannukset ja työvoiman saatavuus nähdään kasvun esteinä. Työvoiman saatavuuden merkitys on edelleen noussut hieman suhteessa muihin tärkeimpiin esteisiin. Rahoitukseen liittyviä tekijöitä ei pidetä juuri-

kaan kasvun esteinä, mutta kireä kilpailutilanne on este vajaalle viidennekselle yrityksistä. Rakennusalalla työvoiman puute on muita useammin este, kun taas kaupan alalla markkinoihin liittyvät tekijät.

Aiempaa useampi aikoo ottaa ulkoista rahoitusta

Pk-yrityksistä 30 prosenttia aikoo ottaa seuraavan vuoden aikana uutta ulkoista rahoitusta, kun syksyllä tämä osuus oli 25 prosenttia. Erityisesti ulkoisen rahoituksen käyttöä aiotaan lisätä rakentamisessa ja palveluissa. Yrityksistä 36 prosenttia on ottanut ulkoista rahoitusta viimeisen vuoden aikana. Ulkoisen rahoituksen suhteen aktiivisempia aiotaan olla teollisuudessa sekä voimakkaasti kasvuhakuisissa ja kansainvälisillä markkinoilla toimivissa yrityksissä. Ulkoista rahoitusta harkitsevista yrityksistä 78 prosenttia aikoo hankkia rahoitusta pankeista. Finnveran puoleen aikoo kääntyä vajaa 30 prosenttia yrityksistä – erityisesti nuoret ja kasvuhakuiset.

Ulkoista rahoitusta harkitsevista noin kolmasosa aikoo hakea rahoitusta yrityksen kehittämishankkeisiin, kasvun vaatimaksi käyttöpääomaksi sekä koneiden ja laitteiden laajennusinvestointeihin. Käyttöpääomaksi ottaminen korostuu kehittämishankkeiden ja yritysjärjestelyjen ohella kasvuhakuisissa yrityksissä. Voimakkaasti kasvuhakuiset yritykset aikovat lisäksi käyttää rahoitusta kansainvälistymiseen ja vientiin muita yrityksiä useammin. Vajaa neljännes aikoo ottaa rahoitusta rakennusinvestointeihin.

Oman pääoman ehtoista julkisilta pääomasijoittajilta on valmis ottamaan tarvittaessa rahoitusta noin kolmasosa osakeyhtiöistä. Yksityisiä sijoittajia ja pääomasijoitusyhtiöitä sekä alueellisia pääomasijoitusrahastoja on valmis harkitsemaan reilu neljännes. Omistajiksi toimijoita on valmis ottamaan keskimäärin noin viidesosa. Tätä enemmän, noin neljännes osakeyhtiöistä on valmis harkitsemaan oman pääoman ehtoisia rahoittajia hallitustyöskentelyynkin – yksityisiä pääomasijoittajia jopa lähes kolmannes.

Siten kaikilta oman pääoman ehtoista rahoitusta tarjoavilta odotetaan enemmän hallitustyöskentelyyn osallistumista kuin pelkkää omistajuutta. Erityisesti yksityisiltä pääomasijoittajilta eli ns. bisnesenkeleiltä halutaan hallitustyöskentelyyn osallistumista. Yksityisiltä pääomasijoitusyhtiöiltä sekä etenkin alueellisilta ja valtakunnallisilta julkisilta pääomasijoittajilta odotetaan

enemmän pelkkää rahoitusta. Kasvuhakuiset osakeyhtiöt ovat valmiimpia ottamaan oman pääoman ehtoista rahoitusta kaikissa muodoissa kuin muut yritykset. Kasvuhakuisimmat yritykset eivät myöskään tee samassa määrin eroa yksityisten ja julkisten rahoittajien välille.

Aikaa ja taloudellisia resursseja vaadittaisiin työelämän kehittämisen tueksi

Pk-yrityksissä nähdään olevan eniten kehitettävää työelämän osalta työn organisoinnissa sekä työkyvyn ja jakamisen edistämiseksi. Myös yhteistyössä muiden yritysten kanssa, työprosessien sujuvuudessa ja ammatillisessa osaamisessa koetaan olevan erityisesti kehitettävää. Vähiten kehitettävää koetaan olevan työaikoihin, työoloihin ja -ympäristöön sekä työpaikan sisäiseen yhteistyöhön liittyvissä kysymyksissä.

Lukuun ottamatta yhteistyötä julkisen sektorin kanssa kehittämistarpeet kasvavat mitä suurempiin pk-yrityksiin mennään. Keskisuurissa yrityksissä korostuvat erityisesti työpaikan sisäinen yhteistyö, työprosessien sujuvuus, johtaminen ja palkitsemistavat. Myös kasvuhakuisimmissa yrityksissä koetaan kauttaaltaan olevan kehittämistarpeita enemmän kuin muissa yrityksissä. Erityisesti korostuu johtaminen.

Viimeisen kolmen vuoden aikana 44 prosentissa pk-yrityksistä on ollut jatkuvaa määrätietoista kehittämistyötä työelämän osa-alueella. Erillisiä kehittämissuunnitelmia on ollut 20 prosentissa yrityksistä. Mainittavaa kehittämistyötä ei ole ollut 28 prosentissa yrityksistä.

Esteiden nähdään olevan pääsääntöisesti yrityksistä itsestään lähteviä. Vasta tämän jälkeen tulevat tiedolliset tekijät ja puute asiantuntijoista. Selkeästi suurimpana esteenä työelämän laaja-alaisemmalle kehittämiselle on aikaresurssi. Lisäksi kehittämistyön vaatimia taloudellisia resursseja pidetään liian suurina. Kehittämistoiminnan nähdään häiritsevän liiaksi pienen yrityksen päivittäistä toimintaa eikä itsellä koeta olevan riittävä omaa osaamista kehittämistoimintaan.

Tiedon puute asiantuntijatahoista ja rahoittajista korostuu pienempien yritysten kohdalla verrattuna keski-suuriin yrityksiin. Pienemmissä yrityksissä myös taloudelliset resurssit nousevat esiin hieman muita useammin työelämän kehittämisen esteinä.

Verotuksesta, kirjanpitolainsäädännöstä ja työelämän sääntelystä suurin hallinnollinen taakka

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, mistä lainsäädännön osa-alueista aiheutuu hallinnollista taakkaa ja kuinka suuri tämä taakka on. Hallinnollisella taakalla määriteltiin tarkoitettavan lainsäädännöstä johtuvia tiedonantovelvoitteita eli tietojen kokoamista, toimittamista ja saatavilla pitämistä viranomaisia (tai yksityisiä tahoja) varten sekä tästä aiheutuvia kustannuksia.

Kolme lainsäädännön osa-alueita nousee ylitse muiden suurimpina hallinnollisen taakan aiheuttajina, kun tarkastellaan koko pk-yrityskenttää. Nämä ovat verotus, kirjanpitolainsäädäntö ja työelämää koskeva sääntely. Vähiten hallinnollista taakkaa koetaan aiheutuvan tulliasioista, kuluttajansuojasta ja kilpailulainsäädännöstä.

Tulliasiat korostuvat luonnollisestikin kansainvälistä kauppaa käyvien yritysten kohdalla nousten jopa kolmen kärkeen. Kansainvälistymisen kautta tulliasiat korostuvat myös kasvuhakuisien yritysten kohdalla. Teollisuudessa ympäristölainsäädäntö nousee viidenneksi merkittävimmäksi hallinnollisen taakan aiheuttajaksi. Tilastokeskuksen annettavat tiedot koetaan raskaiksi erityisesti keskisuurissa yrityksissä. Pienempien työnantajien kohdalla korostuvat puolestaan työoikeus ja muu työelämään liittyvä sääntely.

Työelämää koskevan sääntelyn sisällä koetaan pk-yrityksissä suurimman hallinnollisen taakan aiheutuvan verottajalle ja muille tahoille toimitettavista kuukausi- ja vuosi-ilmoituksista. Kun koko pk-sektoria tarkastellaan, matalin haitta aiheutuu työkomennuksista ulkomaille ja ulkomailta tulevista työntekijöistä. Jälkimmäiset korostuvat keskisuurten yritysten kohdalla. Keski-suuret yritykset kokevat myös työaikoja ja poissaoloja koskevat säädökset muita pk-yrityksiä raskaampina – jopa kaikkein raskaimpana alueena.

Verotuksessa suurimman hallinnollisen taakan aiheuttavat työnverotus ja arvonlisäverotus. Matalimman taakan kokonaisuuden kannalta aiheuttavat valmisteveroitus sekä tulli ja ulkomaankauppa. Elinkeinonharjoittajien kohdalla näyttäisi hieman korostuvan valmisteveroitus ja pääomatulojen verotus tullen ja ulkomaankaupan aiheuttaman hallinnollisen taakan kustannuksella, kun verrataan muihin yhtiömuotoihin.

Sisällysluettelo

Esipuhe	1
Tiivistelmä	2
1. Pk-yritysbarometrin aineisto ja ennustekyky	6
2. Pk-yritykset kansantaloudessa	8
3. Suhdanteet	9
3.1 Yleiset suhdannenäkymät	9
3.2 Liikevaihto	11
3.3 Kannattavuus	12
3.4 Vakavaraisuus	13
3.5 Investoinnit	14
3.6 Tuotekehitys	15
3.7 Henkilökunnan määrä	16
3.8 Vienti	17
3.9 Tuonti	18
3.10 Tuotantokustannukset	19
3.11 Inflaatio-odotukset	20
4. Toimintaympäristö, kasvuhakuisuus ja kehittäminen	22
4.1 Pk-yritysten toimintaympäristö	22
4.2 Pk-yritysten kasvustrategiat	24
4.3 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja -esteet	27
4.4 Työllistämisen esteet	30
4.5 Sukupolven- tai omistajanvaihdokset	31
4.6 Ulkoinen rahoitus ja sen käyttö	33
5. Erityisteemat	38
5.1 Työelämän kehittäminen	38
5.2 Lainsäädännön hallinnollinen taakka	39
6. Yhteenvedo alueellisista tuloksista	42
Pk-yritysbarometrin aluejako	46

Tämän raportin on laatinut ekonomisti Harri Hietala Suomen Yrittäjistä.

1. Pk-yritysbarometrin aineisto ja ennustekyky

Pk-yritysbarometri mittaa pienten ja keskisuurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan liittyvien tekijöiden muutoksista kahdesti vuodessa. Suhdannetekijöiden lisäksi barometri luotaa yritysten toimintaympäristöön vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä, kuten pk-yritysten kasvustrategiaa, rahoitusta sekä kehittämistarpeita ja -esteitä. Barometrissa käsitellään aina myös ajankohtaisia teemoja – nyt työelämän kehittämistä ja lainsäädännön hallinnollista taakkaa.

Innolink Research Oy teki kevään 2008 Pk-yritysbarometrin internet- ja puhelinkyselynä tammikuussa 2008. Vastaajina oli 3 858 suomalaista pk-yritystä. Otantakehikkona on käytetty toimialaluokitusta TOL 2002 sekä Fonecta ProFinder -yritystietokantaa. Tulosten laskentaan aineistoa on oikaistu. Näin aineisto pyrkii vastaamaan mahdollisimman hyvin Suomen pk-yritysten todellista rakennetta.

Taulukko 1: Aineiston rakenne

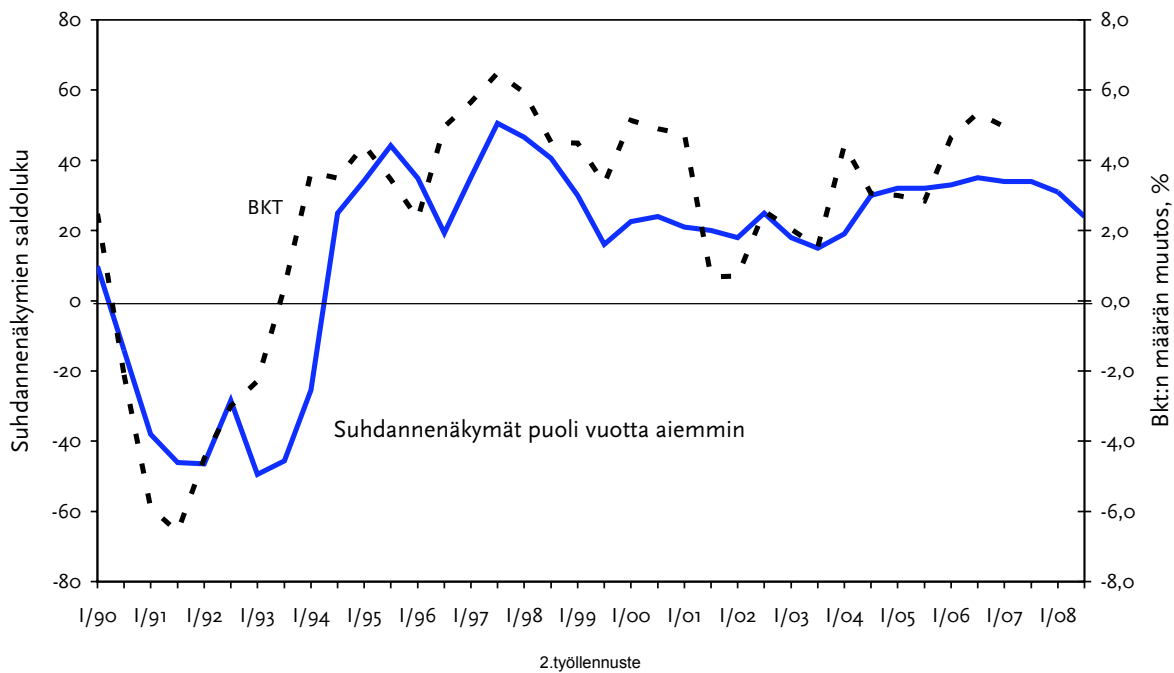
		n =	%
PÄÄTOIMIALA	Teollisuus	566	16
	Rakentaminen	367	11
	Kauppa	722	21
	Palvelut	1832	53
HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	Alle 5 henkilöä	1661	43
	5 – 9 henkilöä	869	23
	10 – 19 henkilöä	633	16
	20 – 49 henkilöä	422	11
	50+ henkilöä	262	7
LIIKEVAIHTO	Alle 0,20 milj. euroa	688	19
	0,20 – 0,49 milj. euroa	748	20
	0,50 – 1,49 milj. euroa	1023	28
	1,50+ milj. euroa	1254	34
ALUE (MAAKUNTA)	Helsinki	446	12
	Pääkaupunkiseutu	208	5
	Uusimaa	325	8
	Varsinais-Suomi	284	7
	Satakunta	132	3
	Kanta-Häme	180	5
	Päijät-Häme	110	3
	Pirkanmaa	445	12
	Kymenlaakso	86	2
	Etelä-Karjala	63	2
	Etelä-Savo	87	2
	Pohjois-Savo	199	5
	Pohjois-Karjala	135	3
	Keski-Suomi	227	6
	Etelä-Pohjanmaa	224	6
	Keski-Pohjanmaa	121	3
	Pohjois-Pohjanmaa	174	5
	Pohjanmaa	200	5
	Kainuu	60	2
	Lappi	152	4
VASTAAJAN ASEMA	Yrittäjä	2742	71
	Palkattu toimitusjohtaja	908	24
	Muut	197	5
YRITYKSEN PERUSTAMISVUOSI	2003 –	517	13
	1998 – 2002	653	17
	– 1997	2666	69
YRITYKSEN KASVUHAKUISUUS	Voimakkaasti kasvuhakuinen	509	13
	Kasvaa mahdollisuuksien mukaan	1766	46
	Pyrkii säilyttämään asemansa	1198	31
	Ei kasvutavoitteita	339	9
	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	30	1
YHTEENSÄ		3858	100

Pk-yritysten odotukset ovat ennakoineet tulevat suhdannekäänteet hyvin. Pk-yritysten suhdannevaihtelut ovat kuitenkin seuranneet vientiteollisuuden kehitystä viiveellä, jonka vuoksi kansainvälisissä suhdannekäänteissä arviot ovat olleet hieman viivästyneitä.

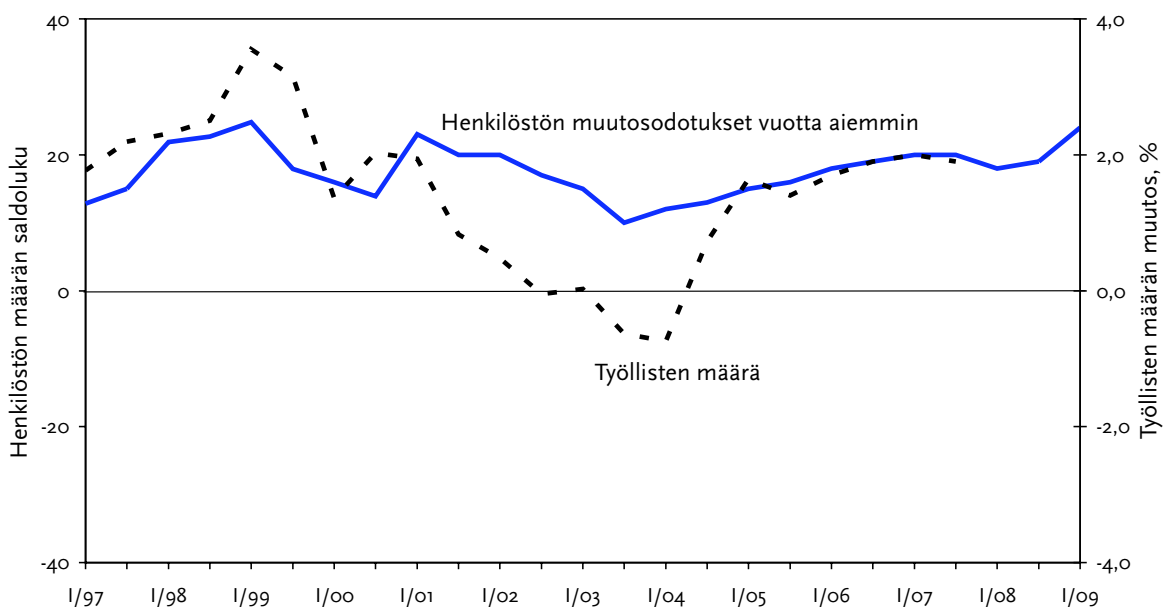
Sama havainto koskee ennustekykyä työllisyydestä. Pk-yritysbarometrin ennuste työllisyyskehityksestä

– varsinkin käännteistä – on ollut hyvä lukuun ottamatta vuotta 2003. Tällöin heikentyneet kansainväliset suhdanteet laskivat teollisuuden työpaikkoja eikä kotimainen kulutuskysyntä onnistunut pitämään kokonaistyöllisyyttä kasvu-uralla. Vuoden 2004 loppupuolella työllisten määrä kääntyi kuitenkin odotettuun kasvuun, joka on jatkunut tähän päivään asti.

Kuva 1: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, suhdannenäkymät ja bkt

Kuva 2: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, odotukset henkilöstömäärästä ja työllisyys

2. Pk-yritykset kansantaloudessa

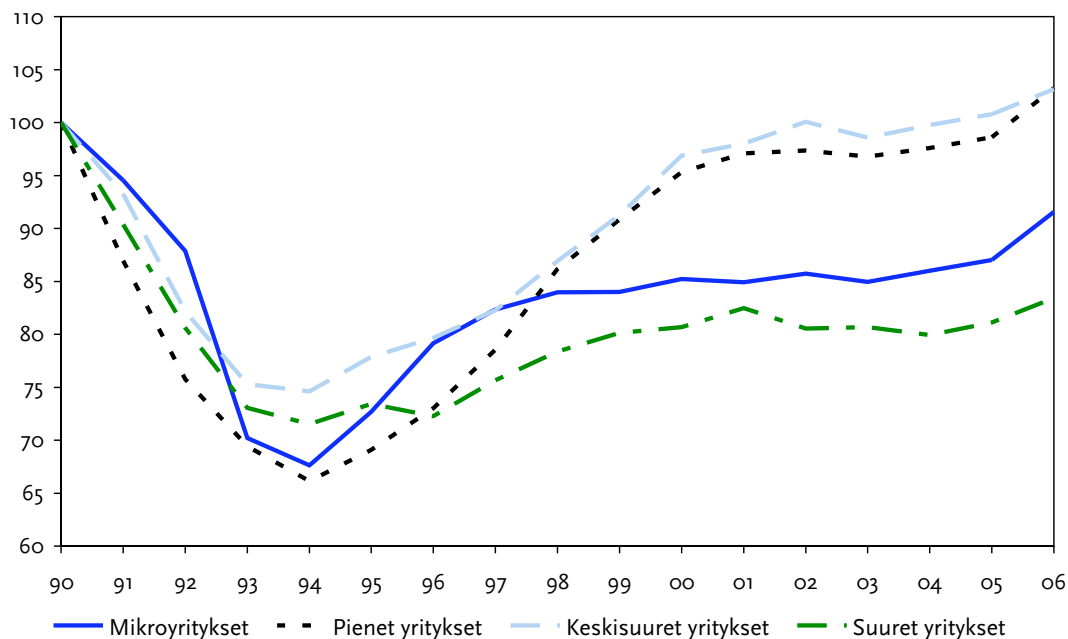
Vuonna 2006 Suomessa oli 250 378 yritystä Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin mukaan. Viime vuosina yritysten määrän nettokasvu on ollut keskimäärin noin 3 500 vuodessa. Vuonna 2006 nettokasvu oli kuitenkin peräti 8 000. Alle 10 henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus koko yrityskannasta oli 93,2 prosenttia. Alle 250 henkilöä työllistävien pk-yritysten osuus oli puolestaan 99,8 prosenttia.

Suomalaisten yritysten liikevaihto nousi 348 miljardiin euroon vuonna 2005. Mikroyritysten osuus tästä oli noin 16 prosenttia. Koko pk-sektorin liikevaihto-osuus oli 48 prosenttia. Suomalaiset voittoa tavoittelevat yritykset (pl. maatalous) työllistivät vuonna 2006 lähes 1 378 000 henkilöä kokopäiväisesti. Mikroyritysten osuus tästä työllisten määrästä oli 25 prosenttia ja koko pk-sektorin 62 prosenttia.

Pk-sektori on vastannut 80 prosentista yrityksissä vuoden 1994 jälkeen syntyneistä uusista työpaikoista – kahdesta kolmasosasta kaikista uusista työpaikoista. Kaikkein voimakkaimmin henkilöstö on lisääntynyt vuoden 1994 jälkeen pienissä, 10–49 henkilöä työllistävissä, yrityksissä – yhteensä 56 prosenttia. Keskisuuret yritykset ovat kasvattaneet henkilöstöään 38 prosentilla ja mikroyrityksetkin 35 prosentilla. Pienten ja keskisuurten yritysten henkilöstö ylittää nykyään vuoden 1990 tason.

Suurissa, yli 250 henkilöä työllistävissä, yrityksissä kumulatiivinen henkilöstön lisäys on jäänyt 17 prosenttiin. Suurten yritysten työllisten määrän hidasta kasvua selittää osaltaan kuitenkin toimintojen yhtiöittäminen ja ulkoistaminen. Vertailtaessa erikokoisten yritysten työllistävyyttä on myös muistettava, että yritykset siirtyvät kokoluokasta toiseen kasvun myötä.

Kuva 3: Työllisten määrä erikokoisissa yrityksissä, indeksi 1990=100

3. Suhdanteet

Tässä osiossa tarkastellaan pk-yritysten odotuksia erityisesti kokonaistaloudellisesta näkökulmasta, kuten yleiset suhdannenäkymät, investoinnit ja henkilökun-

nan määrä. Näkymiä käsitellään myös yritystalouden, esimerkiksi liikevaihdon ja kannattavuuden, näkökulmasta.

3.1 Yleiset suhdannenäkymät

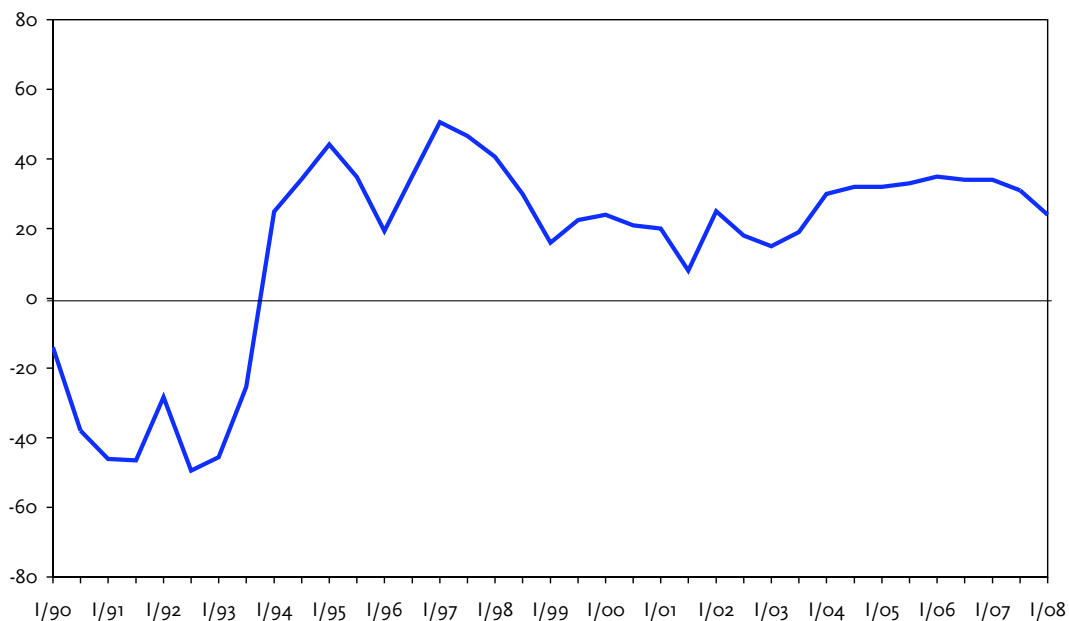
Pk-yritysten suhdannenäkymät ovat edelleen hyvät ja keskimääräistä vahvemmat. Saldoluku on nyt +24. Suhdanneodotusten saldoluku on kuitenkin laskenut seitsemän yksikköä. Edellisen kerran saldoluku on ollut näin alhaalla syksyllä 2003. Saldoluku on ollut keskimäärin +16 viimeisen reilun 20 vuoden aikana. Pk-yrityksistä 54 prosenttia odottaa suhdanteiden pysyvän ennallaan ja 35 prosenttia suhdanteiden vahvistuvan edelleen. Kun suhdanteiden paranemista odottavien osuus on laskenut kolmella prosenttiyksiköllä, heikkenemistä odottavien määrä on noussut neljällä yksikköä.

Teollisuudessa suhdanteiden ennallaan pysymistä odottavien osuus on laskenut heikkenemistä odottavien osuuden noustua. Palveluissa suhdanteiden parane-

mista ja ennallaan säilymistä odottavien osuudet ovat hieman laskeneet heikkenemistä odottavien osuuden kasvettua. Palveluissa odotukset ovat kuitenkin muita aloja korkeammat. Kaupan odotukset ovat heikentyneet vain hieman teollisuuden ohella. Rakentamisessa odotukset ovat heikentyneet syksystä huomattavimmin. Saldoluku on laskenut kolmetoista yksikköä.

Odotukset ovat sitä positiivisemmat mitä nuoremasta, kasvuhakuisemmasta tai laajemmilla markkinoilla toimivammasta yrityksestä on kyse. Kasvuhakuisien yritysten odotukset ovat heikentyneet hieman enemmän kuin muiden. Erityisesti keskisuurten ja hieman vajaat 50 henkeä työllistävien pienten yritysten odotukset ovat laskeneet verrattuna pienimpiin yrityksiin.

Kuva 4: **Suhdannenäkymät, saldoluku**

Taulukko 2: **Suhdannenäkymät seuraavan 12 kuukauden aikana**

	Paranevat %	Pysyvät ennallaan %	Heikkenevät %	Saldoluku ^{x/}
Toimialoittain				
Kaikki yritykset	35	54	11	24
Teollisuus	34	55	11	23
Rakentaminen	28	61	11	17
Kauppa	36	52	12	24
Palvelut	38	52	10	28
Kasvuhakuisuuden mukaan				
Voimakkaasti kasvuhakuiset	65	29	6	59
Kasvuhakuiset	40	51	9	31
Asemansa säilyttäjät	24	64	12	12
Ei kasvutavoitetta	6	75	18	-12
Toimintansa lopettavat	7	31	62	-55
Kokoluokittain				
Alle 5 henkilöä	36	54	10	26
5–9 henkilöä	39	53	8	31
10–19 henkilöä	35	53	12	23
20–49 henkilöä	29	57	14	15
Yli 50 henkilöä	26	55	19	7
Perustamisvuoden mukaan				
Ennen 1998	29	58	13	16
1998–2002	44	48	8	36
2003–2008	55	41	4	51

^{x/} Saldoluku on laskettu "paranevat" ja "heikkenevät" -vastausten osuuksien erotuksena.

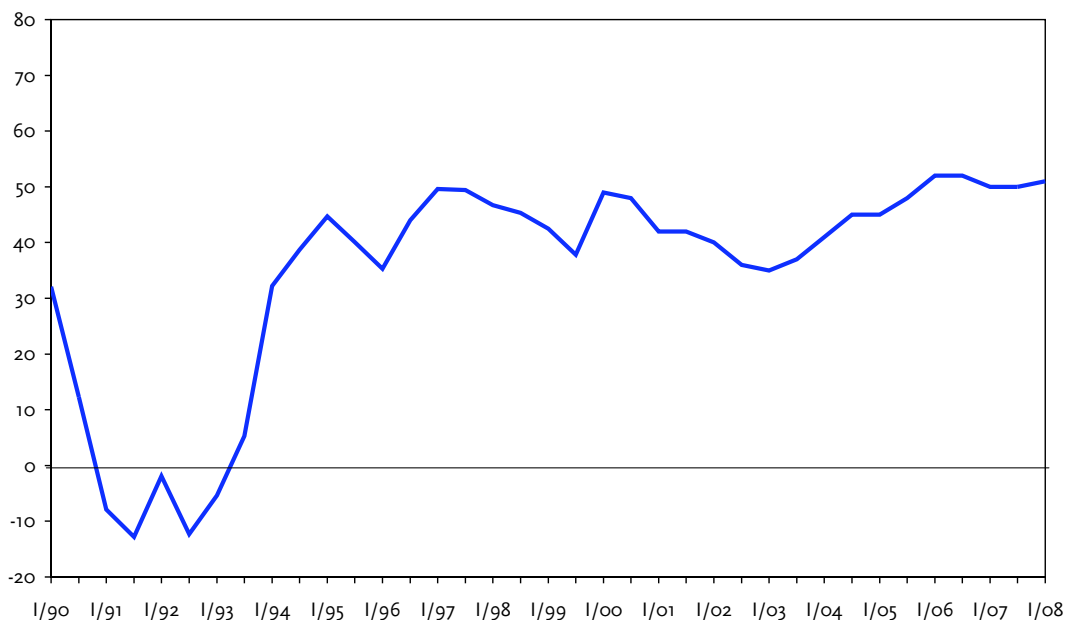
3.2 Liikevaihto

Pk-yritysten liikevaihto-odotukset – ja muutoinkin odotukset oman yrityksen osalta – ovat säilyneet vahvalta tasolla yleisten suhdannenäkymien heikkenemisestä huolimatta. Saldoluku +51 on selvästi keskimääräistä, +36, korkeampi. Vastanneista 59 prosenttia odottaa yrityksensä liikevaihdon olevan korkeampi vuoden päästä ja ainoastaan 8 prosenttia uskoo liikevaihtonsa olevan matalampi.

Palveluiden ja varsinkin teollisuuden liikevaihto-odotukset ovat hieman muita toimialoja vahvemmat.

Rakentamisessa liikevaihdon kasvuodotukset ovat puolestaan matalimmat ja odotukset ovat laskeneet syksystä. Saldoluku on laskenut kuusi yksikköä, kun kaupassa ja palveluissa se on jopa noussut yhdenkaksi yksikköä. Rakentamisessa liikevaihdon odotetaan kuitenkin säilyvän nykyisellä tasolla muita aloja useammin. Odotukset liikevaihdon kasvusta ovat yleisempiä nuoremmissa, kasvuhakuisemmissa, laajemmilla markkinoilla toimivissa ja suuremmissa pk-yrityksissä.

Kuva 5: Liikevaihdon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 3: Odotukset liikevaihdon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	59	33	8	51
Teollisuus	62	31	7	55
Rakentaminen	50	41	9	41
Kauppa	58	33	9	49
Palvelut	61	31	8	53

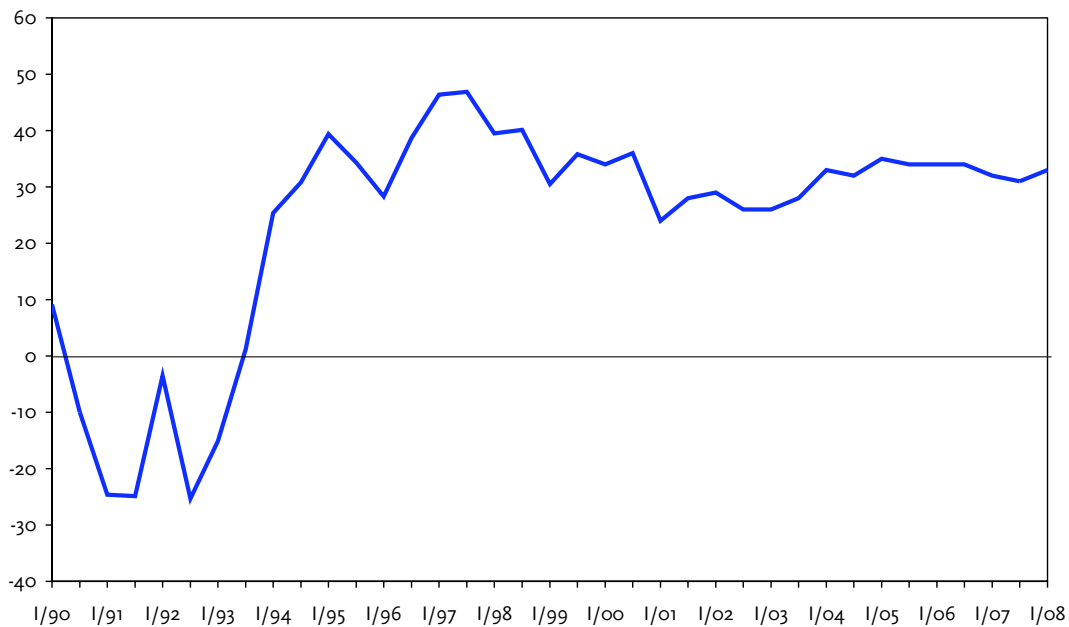
3.3 Kannattavuus

Pk-yritysten kannattavuusodotukset ovat myös edelleen korkealla tasolla. Vastaajista 44 prosenttia odottaa kannattavuutensa paranevan ja ainoastaan 11 prosenttia heikkenevän. Saldoluku +33 on noussut parilla yksiköllä syksystä. Se on keskimääräisen saldoluvin, +25, yläpuolella.

Odotukset kannattavuuden paranemisesta ovat nousseet teollisuudessa syksystä, kun taas ennallaan

säilymistä odottavien osuus on laskenut. Syksyllä teollisuudessa paranemista odottavien osuus laskikin. Teollisuudessa ja palveluissa kannattavuusodotukset ovat muita toimialoja korkeammat. Rakentamisessa odotetaan muita useammin kannattavuuden säilyvän nykyisellä tasolla.

Kuva 6: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 4: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

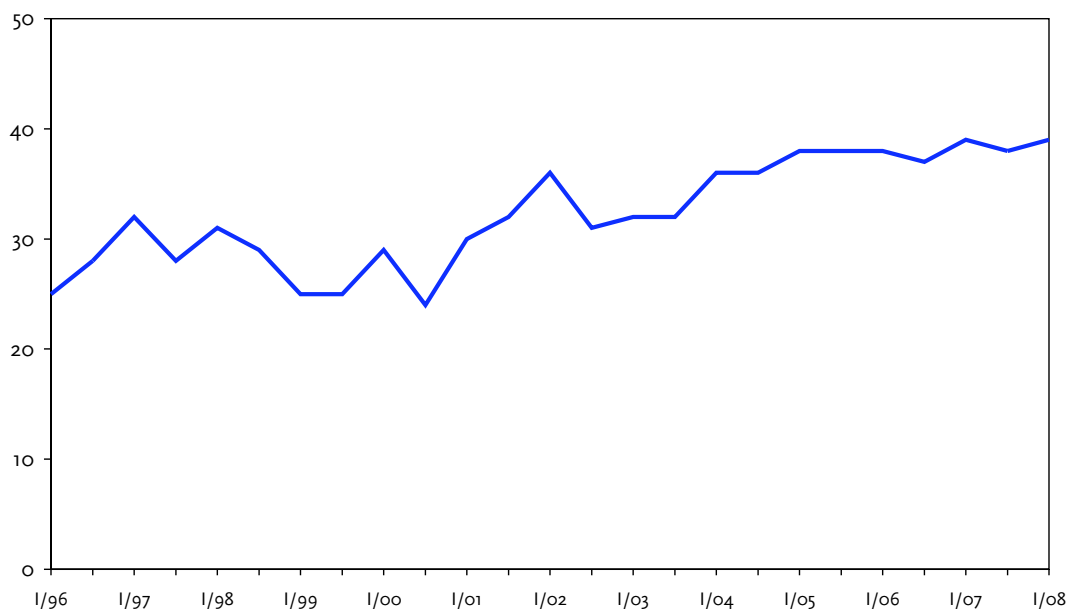
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	44	45	11	33
Teollisuus	45	44	11	34
Rakentaminen	39	51	10	29
Kauppa	43	43	14	29
Palvelut	45	44	11	34

3.4 Vakavaraisuus

Vahvat odotukset liikevaihdosta ja kannattavuudesta ovat pitäneet myös vakavaraisuus odotukset korkealla tasolla, +39 (km. saldoluku +32). Saldoluku on noussut jopa yhdellä yksiköllä vuoden takaiselle ennätystasolle. Pk-yrityksistä 44 prosenttia odottaa vakavaraisuutensa olevan parempi vuoden kuluttua ja ainoastaan 5 prosenttia vastaajista ennakoivat sen olevan heikompi.

Vakavaraisuuden suhteen toimialojen välillä ei ole oikeastaan lainkaan eroja. Odotukset ovat parantuneet hieman rakentamisessa ja kaupassa. Odotukset kannattavuuden ja vakavaraisuuden suhteen ovat vahvemmat, kun on kyse nuoremasta, kasvuhakuisemmasta tai laajemmilla markkinoilla toimivasta yrityksestä.

Kuva 7: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 5: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

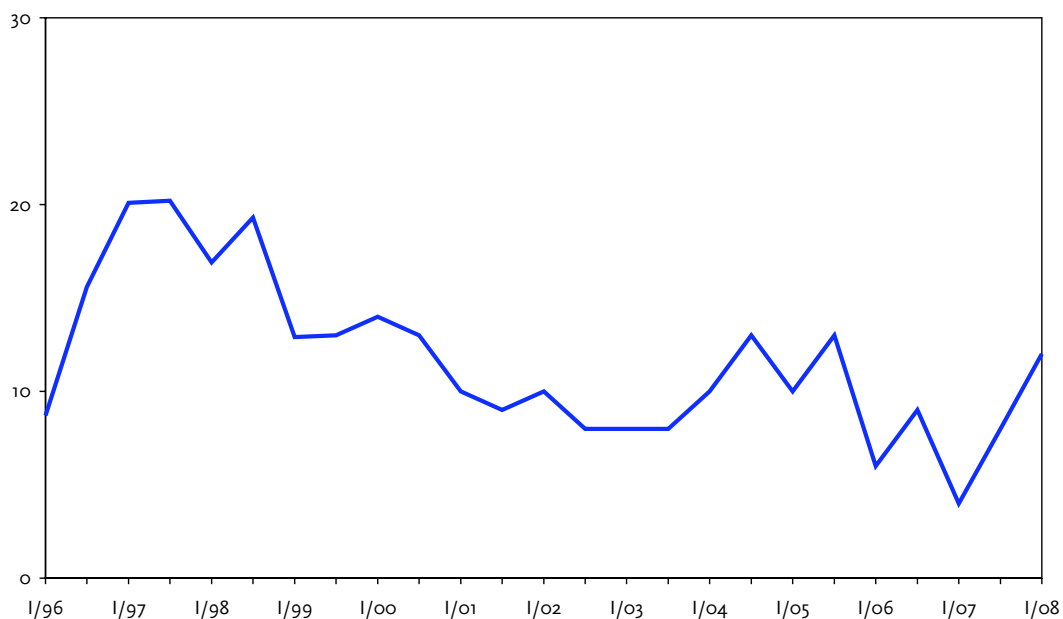
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	44	51	5	39
Teollisuus	45	50	5	40
Rakentaminen	44	51	5	39
Kauppa	45	50	5	40
Palvelut	44	51	5	39

3.5 Investoinnit

Pk-yritysten investointiodotukset ovat nousseet syksyn nousun jälkeenkin. Saldoluku, +12, on keskimääräisellä tasolla. Odotukset investointien kasvusta ovat nousseet erityisesti palveluissa ja teollisuudessa. Palveluissa myös investointien supistumista ennakoivien osuus on laskenut. Kaupassakin odotukset investointien supistu-

misesta ovat laskeneet. Kokonaisuutena teollisuudessa odotukset ovat selvästi vahvemmat kuin muilla toimialoilla. Odotukset ovat matalimmat kaupassa ja rakentamisessa. Suuremmat, kasvuhakuisemmat, nuoremmat ja laajemmilla markkinoilla toimivat yritykset odottavat muita useammin investointien kasvua.

Kuva 8: Investointien arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 6: Odotukset investointien arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	26	60	14	12
Teollisuus	33	53	14	19
Rakentaminen	24	60	16	8
Kauppa	22	61	17	5
Palvelut	25	63	12	13

3.6 Tuotekehitys

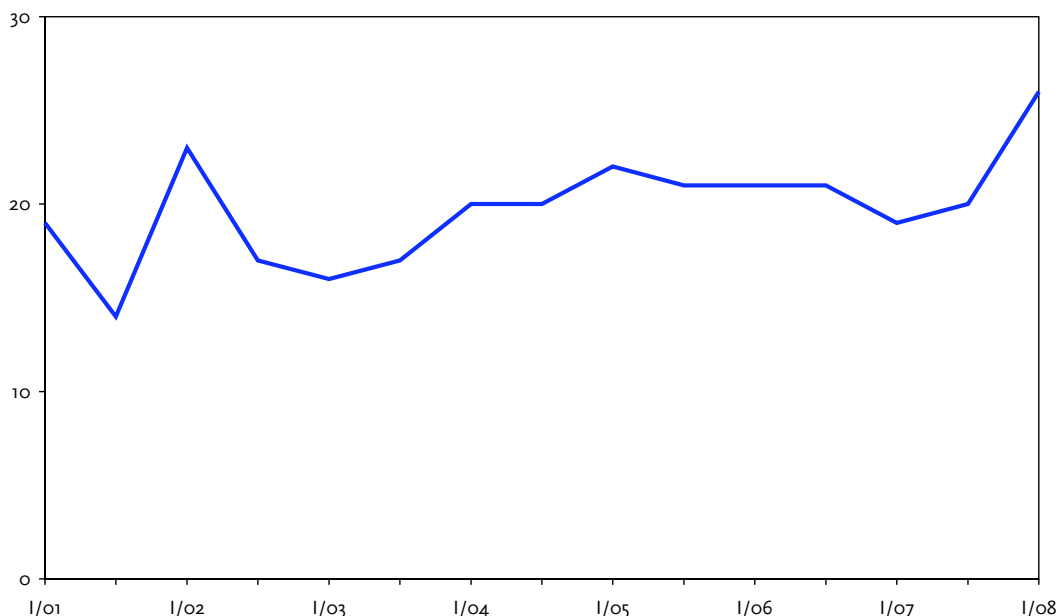
Pk-yritysten tuotekehityspanostuksia ollaan lisäämässä. Saldoluku, +26, on kuusi yksikköä korkeampi kuin syksyllä ja saman verran korkeampi kuin keskimäärin. Pk-yrityksistä 32 prosenttia aikoo kasvattaa panostuksia ja 6 prosenttia vähentää niitä. Siten panostusten lisäämistä aikovien osuus on noussut.

Teollisuudessa ja palveluissa tuotekehityspanostusten kasvua odotetaan muita toimialoja useammin. Teollisuudessa myös alenemista odottavien osuus on muita aloja matalampi. Kaupassa odotukset panostusten kasvusta ovat puolestaan muita aloja matalammalla ta-

solla. Palveluissa kasvua odottavien osuus on noussut ennalla pysymistä odottavien osuuden laskettua. Erityisesti rakentamisessa odotukset kasvusta ovat nousseet samaan aikaan, kun odotukset pienenemisestä ovat laskeneet.

Erityisesti kasvuhakuiset yritykset suunnittelevat kasvattavansa kehityspanostuksia. Myös nuoremmat ja laajemmilla markkinoilla toimivat yritykset suunnittelevat lisäävänsä tuotekehitystään selvästi useammin kuin muut yritykset.

Kuva 9: Tuotekehityspanostusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 7: Odotukset tuotekehityksen muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	32	62	6	26
Teollisuus	32	64	4	28
Rakentaminen	31	61	8	23
Kauppa	27	65	8	19
Palvelut	34	60	6	28

3.7 Henkilökunnan määrä

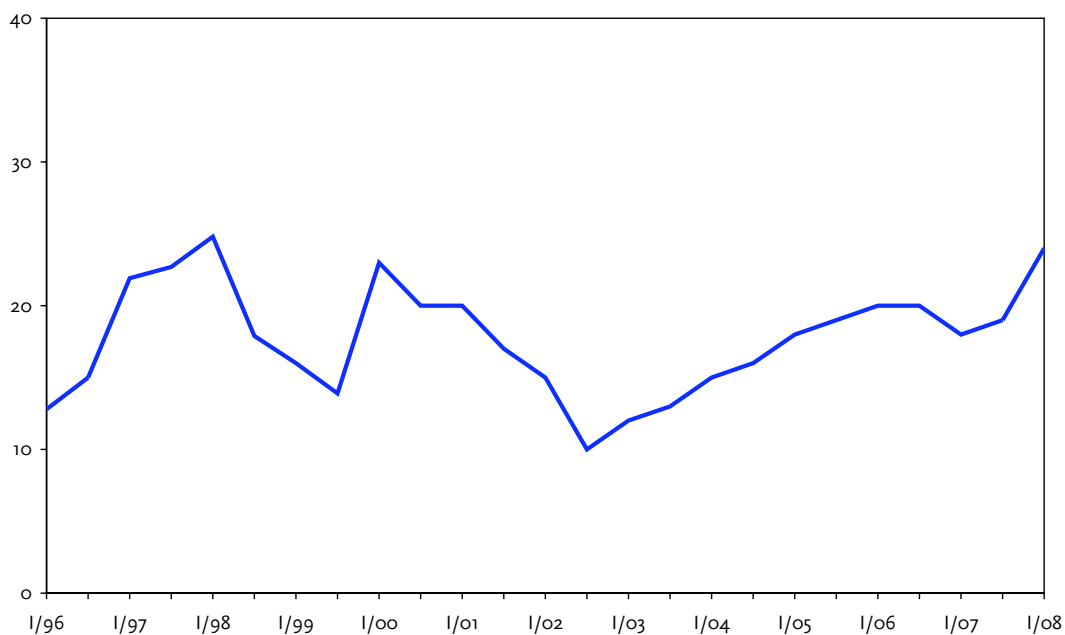
Pk-yritykset ennakoivat henkilökuntansa määrän olevan korkeampi vuoden kuluttua. Yrityksistä 30 prosenttia uskoo lisäävänsä henkilöstöään, mikä ennakoi edelleen suotuisaa työllisyyskehitystä pk-sektorille ainakin vuoden alkupuoliskolla. Ainoastaan 6 prosenttia vastanneista ennakoi henkilöstön vähenemistä. Saldoluku, +24, on siten jopa noussut viisi yksikköä syksyn tasolta henkilöstön kasvuun uskovien osuuden noustua. Saldoluku on ollut keskimäärin +18. Odotukset ovat vahvat, vaikka työvoiman saatavuus koetaankin yhä merkittävämmäksi esteeksi.

Työllisyysnäkömät ovat parantuneet ja ne ovat erityisen positiiviset palveluissa. Alalla henkilöstön kasvuun

uskovien osuus on noussut – tosin myös laskua ennakoivien osuus on hieman noussut. Teollisuudessa odotukset henkilökunnan määrän kasvusta ovat puolestaan hieman matalammat eikä odotuksissa ole tapahtunut merkittävää muutosta.

Kuitenkin palveluitakin enemmän odotukset henkilöstön kasvusta ovat lisääntyneet kaupassa. Rakentamisessa odotukset ovat palveluiden tapaan hieman kaksijakoiset sekä henkilöstön kasvua että laskua odottavien osuudet ovat nousseet – toki kasvua odottavien enemmän. Rekrytointiaikeet ovat korkeimmat kasvuhakuisissa, nuorissa ja laajemmilla markkinoilla toimivissa yrityksissä.

Kuva 10: Henkilöstön määrän muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 8: Odotukset henkilöstön määrän muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	30	64	6	24
Teollisuus	28	66	6	22
Rakentaminen	31	62	7	24
Kauppa	29	65	6	23
Palvelut	32	62	6	26

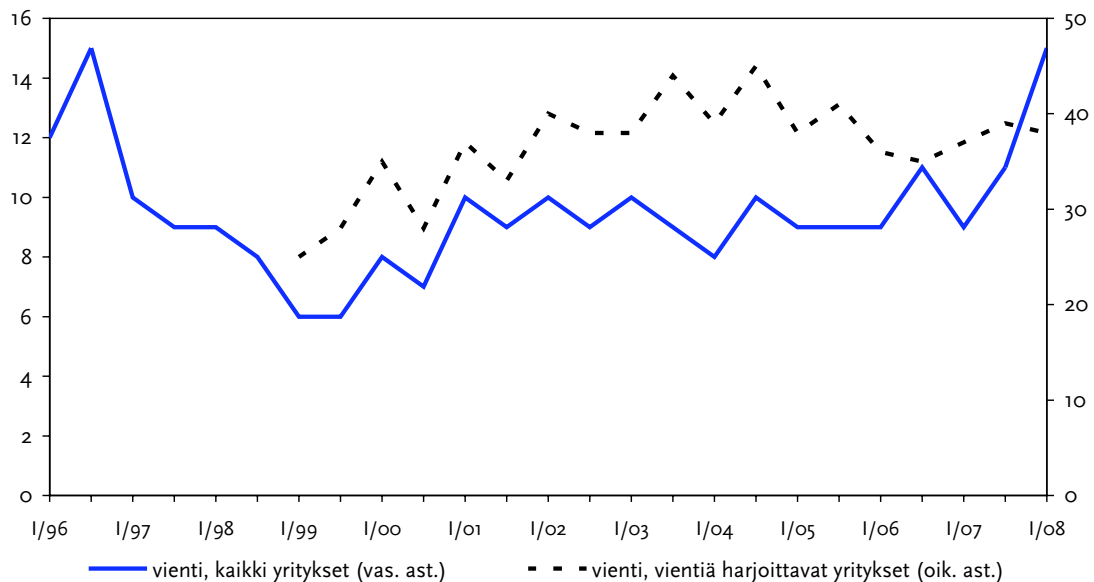
3.8 Vienti

Kaikkien pk-yritysten osalta vientiodotukset ovat nousseet syksyiseltä tasolta. Saldoluku on +15. Tämä ylittää samalla keskimääräisen saldoluvin. Pk-yrityksistä reilu viidennes vie tuotteita tai palveluita itse suoraan ulkomaille. Osuus on korkein teollisuudessa ja matalin rakentamisessa. Kaupassa osuus on lähellä kaikkien toimialojen keskiarvoa ja palveluissa hiukan tätä matalampi.

Vientiä harjoittavien pk-yritysten odotukset, +38, ovat lähes syksyisellä tasollaan ja samalla lähellä keskimääräistä tasoaan. Teollisuudessa ja palveluissa odo-

tukset ovat erityisen vahvat verrattuna muihin aloihin. Kaupassa ennakoidaan nykyisen tason säilymistä muista aloista useammin. Toimialojen välisessä kehityksessä on myös eroja: Rakentamisessa vientiodotukset ovat laskeneet huomattavasti noustuaan syksyllä. Kaupassa sekä viennin kasvua että laskua odottavien osuudet ovat hieman nousseet. Teollisuudessakin odotukset viennin kasvusta ovat hieman laskeneet. Positiivisemmat vientiodotukset näyttäisivät yhdistyvän – luonnollisestikin – suurempiin, vanhempiin ja kasvuhakuisempiin yrityksiin.

Kuva 11: Viennin arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 9: Vientiyritysten osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Suoraa vientiä harjoittavat	21	36	7	23	17
Osana toisen yrityksen vientiä	17	39	15	16	11

Taulukko 10: Vientiyritysten odotukset viennin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	44	50	6	38
Teollisuus	43	52	5	38
Rakentaminen	36	51	13	23
Kauppa	38	55	7	31
Palvelut	46	48	6	40

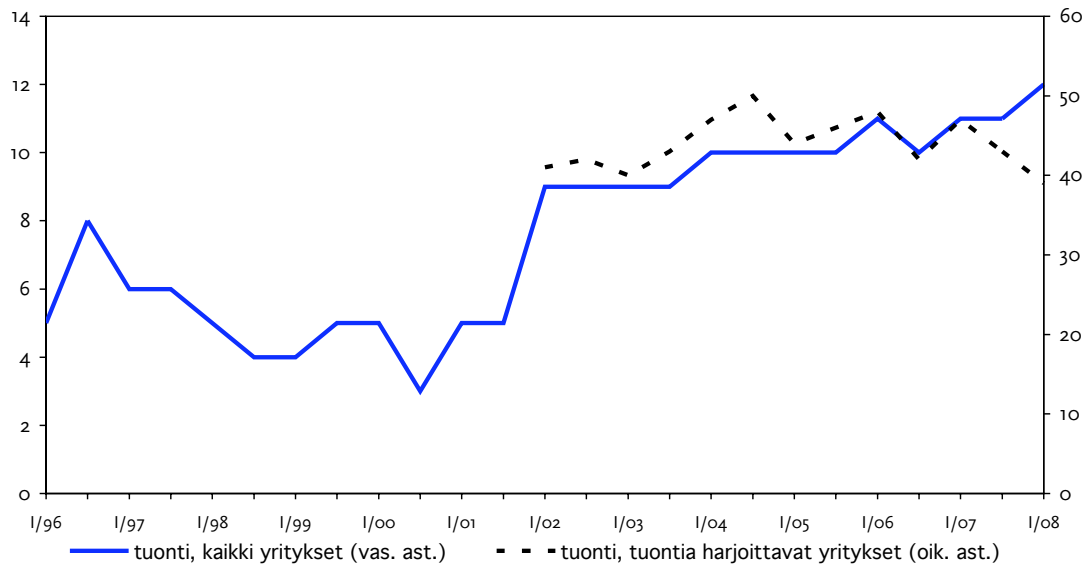
3.9 Tuonti

Pk-yritysten tuontiodotukset ovat hieman keskimääräistä positiivisemmat. Saldoluku on +12. Suoraa tuontitoimintaa harjoittavia yrityksiä on noin neljännes kaikista pk-yrityksistä. Osuus on matalampi rakentamisessa ja palveluissa – noin 10 prosenttia. Teollisuudessa osuus on reilu 40 ja kaupassa yli 50 prosenttia.

Tuontitoimintaa harjoittavista yrityksistä 46 prosenttia odottaa tuonnin arvon kasvavan. Yrityksistä 7 prosenttia ennakoii tuonnin supistuvan. Tuonnin supistu-

mista odottavien yritysten osuus on noussut – näin on käynyt kaikilla toimialoilla lukuun ottamatta rakentamista, jossa odotukset ovat parantuneet edelleen syksystä. Rakentamisessa odotukset tuonnin kasvun suhteen ovat nousseet jopa kaupan ohi. Palveluissa tuonnin odotetaan muuta useammin pysyvän ennallaan. Teollisuudessa ja palveluissa odotukset tuonnin suhteen ovat muita toimialoja matalammat. Odotukset ovat korkeammat voimakkaasti kasvuhakuisissa tuontiyrityksissä.

Kuva 12: Tuonnin arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 11: Tuontiyritysten osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Suoraa tuontia harjoittavat	26	42	10	58	12

Taulukko 12: Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	46	47	7	39
Teollisuus	41	51	8	33
Rakentaminen	55	45	0	55
Kauppa	53	40	7	46
Palvelut	36	57	7	29

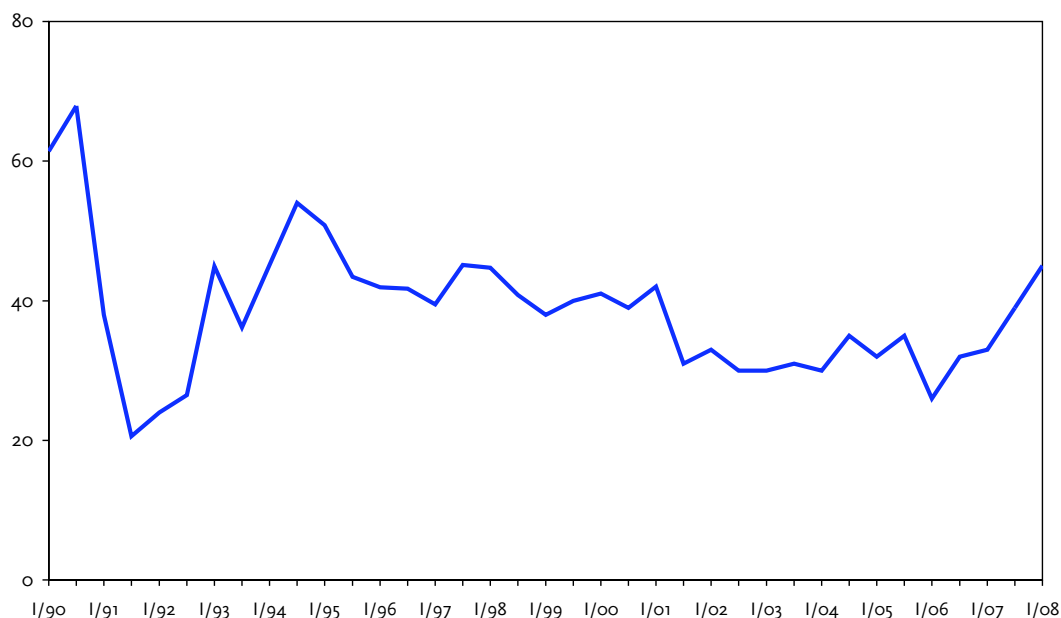
3.10 Tuotantokustannukset

Odotukset kustannusten noususta ovat vuodesta 2002 asti pysyneet pitkän aikavälin keskiarvoaan (+41) matalampina. Tänä keväänä odotukset ovat kuitenkin nousseet yli keskiarvon (+45). Vastaajista 53 prosenttia odottaa kustannusten nousevan ja 8 prosenttia odottaa kustannusten laskevan.

Saldoluku on keskimääräistä korkeampi rakentamisessa ja palveluissa sekä matalampi kaupassa. Odo-

tukset tuotantokustannusten noususta ovat lisääntyneet kaikilla muilla toimialoilla paitsi teollisuudessa, jossa ne nousivat jo syksyllä. Odotukset ovat nousseet erityisesti palveluissa. Kaupassa muita aloja useammin odotetaan kustannusten säilyvän nykyisellä tasolla. Kasvuhakuisemmissa ja suuremmissa pk-yrityksissä odotetaan keskimääräistä useammin tuotantokustannusten nousua.

Kuva 13: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 13: Odotukset tuotantokustannusten muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvavat %	Pysyvät ennallaan %	Alenevat %	Saldoluku
Kaikki yritykset	53	39	8	45
Teollisuus	54	37	9	45
Rakentaminen	58	36	6	52
Kauppa	46	46	8	38
Palvelut	54	39	7	47

3.11 Inflaatio-odotukset

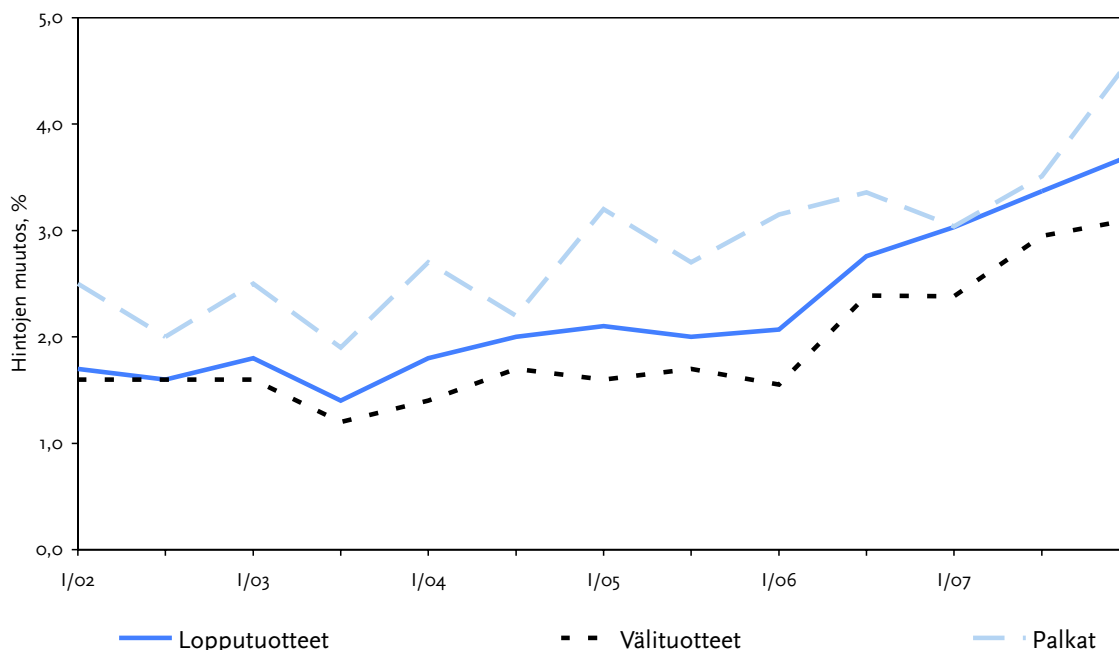
Syksyä useampi yritys uskoo loppu- ja välituotteiden hintojen sekä palkkojen nousuun. Erityisesti odotukset palkkojen nousun suhteen ovat kasvaneet. Näin on tapahtunut muita aloja useammin palveluissa ja rakentamisessa. Palkkainflaatio-odotukset ovat yleisimpiä. Rakentamisessa selkeästi keskimääräistä useammat uskovat merkittävään niin loppu- ja välituoteinflaatioon kuin palkkojenkin nousuun. Teollisuudessa puolestaan keskimääräistä useammat uskovat väli- ja lopputuoteinflaatioon. Kaupassa hieman keskimääräistä harvemmin odotetaan lopputuote- ja palkkainflaatiota. Palveluissa ei aivan yhtä usein odoteta merkittävää välituoteinflaatiota.

Kauttaaltaan pk-yrityksissä lopputuotehintojen nousun odotetaan kiihtyvän. Yritykset odottavat lopputuotteidensa hintojen nousevan 3,7 prosenttia seuraavan

vuoden aikana. Syksyllä keskimääräinen arvio oli 3,4 prosenttia. Alhaisimmat inflaatio-odotukset ovat kaupassa, 3,0 prosenttia. Korkeimmat inflaatio-odotukset ovat puolestaan rakentamisessa, jossa lopputuotteiden hintojen odotetaan nousevan 5,1 prosenttia.

Välituotteiden inflaatio-odotukset ovat 3,1 prosenttia, kun syksyllä odotus oli 3 prosenttia. Lopputuotteiden tapaan nousuodotukset ovat alhaisimmat kaupassa ja korkeimmat rakentamisessa huolimatta siitä, että rakentamisessa inflaation odotetaan hidastuvan verrattuna syksyn odotuksiin. Pk-yritykset odottavat palkkojen nousevan nopeammin kuin aikaisemmin – 4,6 prosenttia, syksyllä 3,5 prosenttia. Rakentamisessa palkkainflaatio-odotukset ovat korkeimmat 4,9 prosenttia. Palveluissa ja kaupassa odotukset ovat keskimääräistä tasoa teollisuuden odotusten jäädessä 4,1 prosenttiin.

Kuva 14: Inflaatio-odotukset, hintojen muutos-%

Taulukko 14: **Odotukset hintojen muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana**

	Nousevat %	Pysyvät ennallaan %	Laskevat %	Saldoluku
Lopputuotteet				
Kaikki yritykset	62	35	3	59
Teollisuus	66	30	4	62
Rakentaminen	75	24	1	74
Kauppa	60	35	5	55
Palvelut	59	39	2	57
Välituotteet				
Kaikki yritykset	63	35	2	61
Teollisuus	69	28	3	66
Rakentaminen	78	21	1	77
Kauppa	63	33	4	59
Palvelut	57	41	2	55
Palkat				
Kaikki yritykset	77	22	1	76
Teollisuus	78	22	0	78
Rakentaminen	85	15	0	85
Kauppa	75	24	1	74
Palvelut	77	22	1	76

Taulukko 15: **Odotukset inflaation tasosta seuraavan 12 kuukauden aikana**

	Lopputuotteet %	Välituotteet %	Palkat %
Kaikki yritykset	3,7	3,1	4,6
Teollisuus	3,9	3,7	4,1
Rakentaminen	5,1	4,5	4,9
Kauppa	3,0	2,8	4,5
Palvelut	3,6	2,9	4,7

4. Toimintaympäristö, kasvuhakuisuus ja kehittäminen

Tämä osio käsittelee pk-yritysten toimintaympäristöä, kasvuhakuisuutta sekä kehittämistarpeita ja -esteitä. Erityisesti huomio kohdistuu yritysten kasvustrategioihin, kasvun esteisiin ja kasvuhaluttomuuden syihin.

Osiossa tarkastellaan myös työllistämistarpeita ja -esteitä, sukupolven- ja omistajavaihdoksia sekä pk-yritysten rahoitusta.

4.1 Pk-yritysten toimintaympäristö

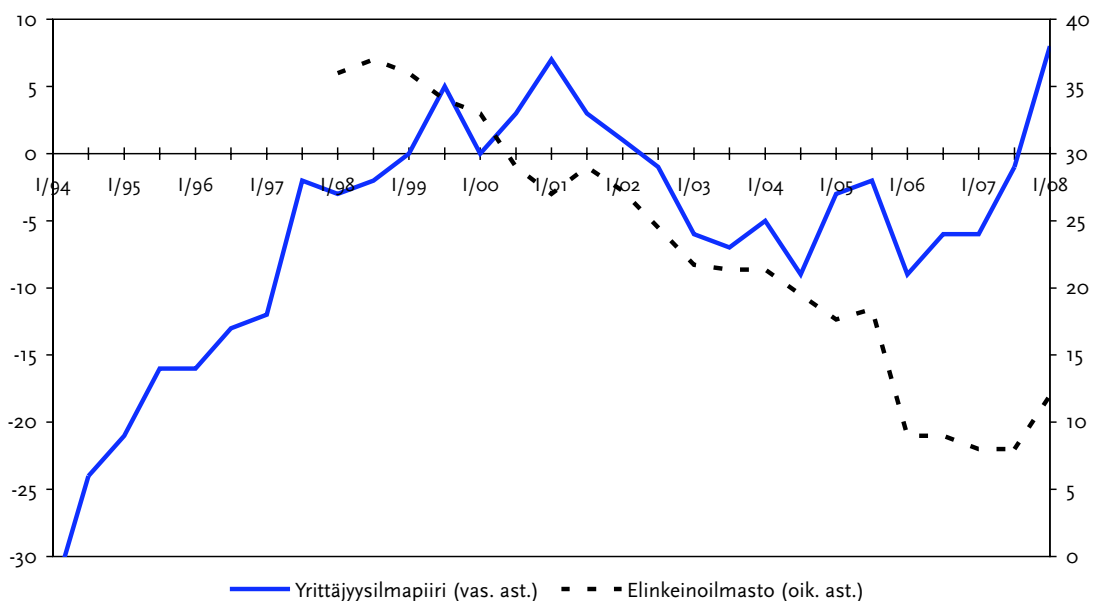
Yrittäjyysilmapiiriä selvitetään neljällä kysymyksellä. Pk-yritysten aseman koetaan parantuneen kauttaaltaan ja arviot ovat nousseet vuoden 2001 tasolle: saldoluku on +8. Arviot ovat parantuneet kaikilla toimialoilla, mutta hieman muita enemmän palveluissa. Samalla palveluissa tunnelmat ovat hiukan positiivisemmat kuin muilla aloilla. Yli 20 henkilöä työllistävät pk-yritykset kokevat ilmapiiriin selvästi muita paremmaksi. Samoin kasvuhakuisempien yritysten kokemus on muita positiivisempi.

Yrittäjyysilmapiiri-indeksin osatekijöistä oma kokemus ja kansalaisten suhtautuminen saavat positiivisen arvion. Sen sijaan julkisen vallan asenteet ja toimet arvioidaan selkeästi negatiiviseen sävyyn niin paikallis- ja aluetasolla kuin valtakunnan tasolla. Näiden arviot ovat kuitenkin parantuneet enemmän kuin arviot kansalaisten suhtautumisesta. Erityisesti kuitenkin oma kokemus on parantunut. Rakentamisessa ja kaupassa arviot ovat muita aloja kriittisempiä kaikkien kriteerien suhteen.

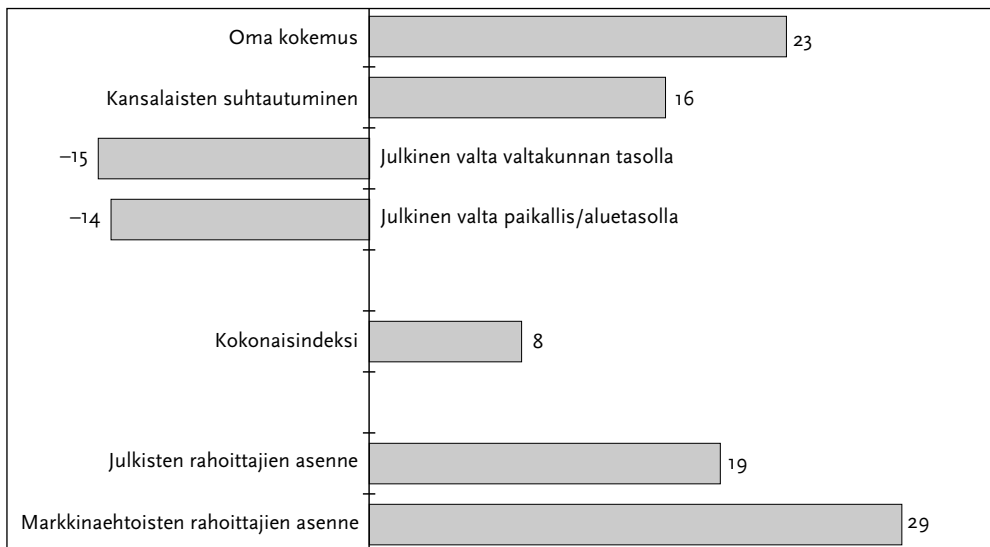
Yritykset arvioivat myös julkisia ja markkinaehtoisia rahoittajia. Julkisten rahoittajien indeksi on +19, kun markkinaehtoiset rahoittajat saavat arvion +29. Julkiset rahoittajat saavat suhteessa paremman arvion suuremmilta ja kaikkein kasvuhakuisimmilta pk-yrityksiltä.

Yrittäjyyteen vaikuttavia paikallisen tason tekijöitä mittaava elinkeinoilmastoindeksi on sekin noussut hieman. Kolmestatoista kriteeristä laskettu kokonaisindeksi on +12 oltuaan pari viime vuotta +8 tasolla. Erityisesti julkisista yrityspalveluista, yritysten välisistä yhteistyömahdollisuuksista, yritysten ja kunnan välisestä yhteistyöstä ja yhteistyömahdollisuuksista korkeakoulujen kanssa annetaan nyt paremmat arviot. Parhaan arvion vastaajat antavat sijaintipaikkakunnalleen asuin ympäristöstä ja liikenneyhteyksistä. Heikoimman arvion saa sopivan työvoiman saatavuus sekä sijaintikunnan ja yritysten välinen yhteistyö. Yrittäjien arvioista on raportoitu tarkemmin alueraporteissa.

Kuva 15: Yrittäjyysilmapiiri ja elinkeinoilmasto, kokonaisindeksi

Kuva 16: Yrittäjyysilmapiiri, indeksi

Taulukko 16: Kokemukset yrittäjyysilmapiiristä /x

	Oma kokemus	Kansalaisten suhtautuminen	Julkinen valta valtakunnan tasolla	Julkinen valta paikallis/alueetasolla	Kokonaisindeksi
Toimialoittain					
Kaikki yritykset	23	16	-15	-14	8
Teollisuus	23	15	-15	-14	8
Rakentaminen	16	10	-20	-21	2
Kauppa	20	14	-18	-19	5
Palvelut	24	19	-14	-13	10
Kasvuhakuisuuden mukaan					
Voimakkaasti kasvuhakuiset	30	19	-13	-15	12
Kasvuhakuiset	25	18	-13	-12	10
Asemansa säilyttäjät	19	13	-16	-16	5
Ei kasvutavoitetta	14	13	-19	-16	3
Toimintansa lopettavat	17	14	-16	-9	6

X/ Indeksit on laskettu antamalla seuraavat arvot vastausvaihtoehdoille: erittäin huono (-100), melko huono (-50), neutraali (0), melko hyvä (+50) ja erittäin hyvä (+100).

Kokonaisindeksi on laskettu antamalla seuraavat painot kriteereille: oma kokemus (1/3), kansalaisten suhtautuminen (1/3), julkinen valta valtakunnalla tasolla (1/6) ja paikallistasolla (1/6).

4.2 Pk-yritysten kasvustrategiat

Pk-yrityksistä 13 prosenttia ilmoittaa olevansa voimakkaasti kasvuhakuisia ja 46 prosenttia kasvavansa mahdollisuuksiensa mukaan. Vastaajista 9 prosentilla ei ole lainkaan kasvutavoitteita. Asemansa säilyttämiseen pyrkiviä on 31 prosenttia. Kasvuhakuisuus näyttäisi hieman lisääntyneen.

Keskimääräistä harvemmin kasvuhakuinen yritys löytyy rakentamisen alalta. Kaupassa ja teollisuudessa on muita aloja vähemmän yrityksiä, joilla ei olisi lainkaan kasvutavoitteita. Kasvuhakuisuus on yleisempää nuoremmissa ja suuremmissa pk-yrityksissä. Kasvuhakuisuus näyttäisi lisääntyneen kauttaaltaan ja erityisesti nuorten yritysten osalta.

Kasvuhakuisista yrityksistä 64 prosentilla tärkeimpiin kasvukeinoihin kuuluu uusien tuotteiden kehittäminen. Lisäksi myyntiin ja markkinointiin satsaamisen nimeää 62 prosenttia sekä verkostoitumisen ja yhteistyön 57 prosenttia kasvuhakuisista yrityksistä. Muita tärkeitä, joskaan ei aivan yhtä merkittäviä, keinoja kasvun saavuttamiseksi ovat uusien markkina-alueiden avaaminen, viennin lisääminen ja yrityskaupat. Myynti- ja markkinointi sekä yhteistyö nostetaan aiempaa useammin tärkeäksi keinoksi. Myös yritysostot kasvukeinona mainitaan syksyä useammin.

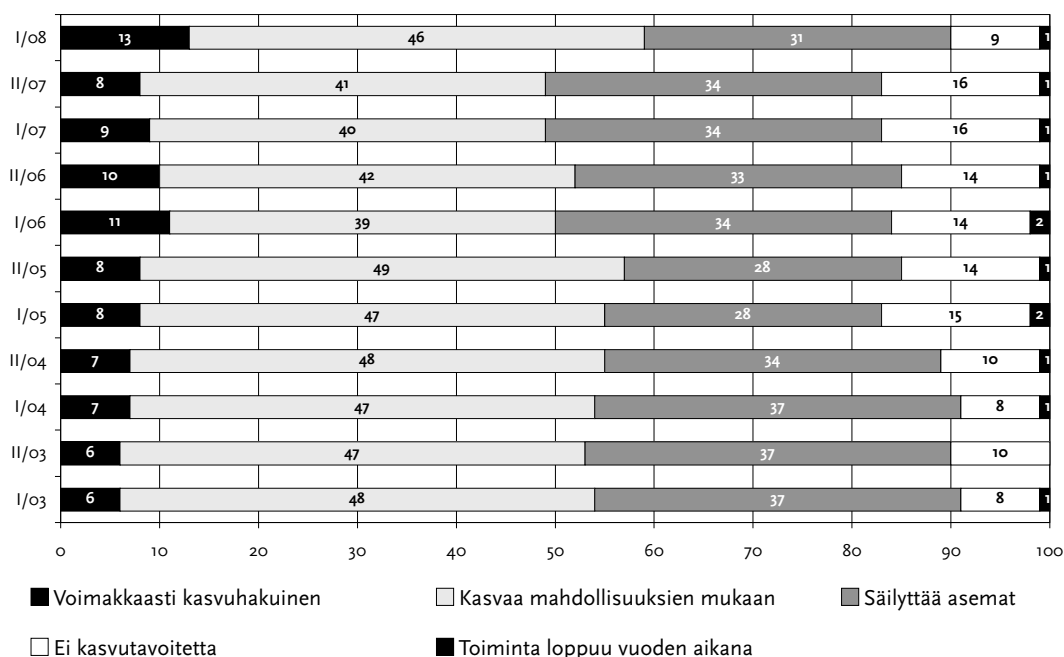
Rakennusosalalla kansainvälistymistä ei pidetä erityisesti kasvukeinona. Rakentamisessa verkostoituminen ja yhteistyö ovat muita aloja merkittävämmässä roolissa kasvua haettaessa. Kaupassa verkostoituminen ja

yhteistyön lisääminen toisten yritysten kanssa nostetaan sen sijaan esille muita aloja harvemmin. Alalla kasvukeinona pidetään erityisesti myynnin ja markkinoinnin lisäämistä. Teollisuudessa nähdään uusien markkinoiden avaaminen ja viennin lisääminen muita aloja useammin kasvukeinoina. Palveluissa yhteistyön lisääminen ja verkottuminen nähdään hieman muita useammin tärkeänä kasvukeinona. Verkostoituminen on erityisesti myös kaikkein pienimpien yritysten tärkeimpiä kasvukeinoja.

Niistä pk-yrityksistä, joilla ei ole kasvutavoitteita, 68 prosenttia ilmoittaa yrityksen nykyisen koon olevan sopiva. Yrityksistä 28 prosenttia nimeää haluttomuuden ottaa riskiä ja 20 prosenttia työvoiman korkeat kustannukset yhdeksi tärkeimmistä syistä kasvutavoitteiden puuttumiselle. Näiden kaikkien osuudet ovat hieman laskeneet syksystä. Vastanneista 22 prosenttia nimeää työvoiman saatavuuden, 17 prosenttia kireän kilpailutilanteen ja 15 prosenttia kysynnän riittämättömyyden. Työvoiman saatavuus on siten noussut työvoiman korkeiden kustannusten ohi kasvun merkittävänä esteenä. Kilpaileva tuonti sekä rahoituksen ja vakuuksien puute ovat vain harvoin yrityksen kasvuhaluttomuuden taustalla. Tosin kilpaileva tuonti nähdään erityisesti teollisuudessa aiempaa useammin kasvun esteeksi.

Rakennusosalalla keskimääräistä useammin syyksi mainitaan työvoiman saatavuus ja korkeat työvoimakustannukset. Kaupan alalla työvoimakustannuksia ja

Kuva 17: Kasvuhakuisuuden kehitys, % pk-yrityksistä

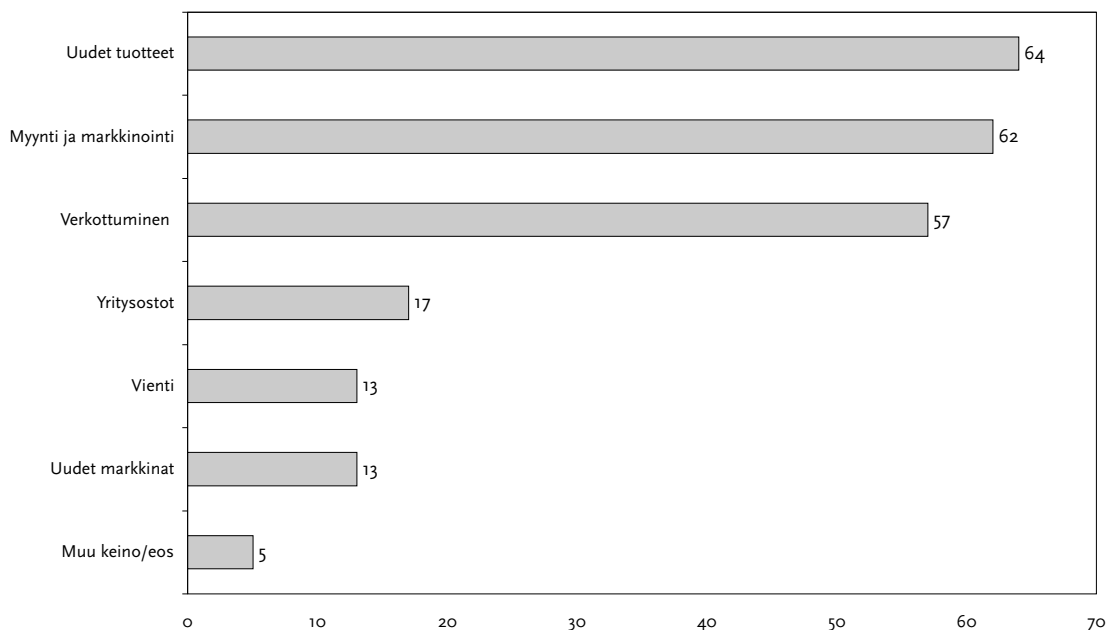
työvoiman saatavuutta ei koeta samassa määrin esteiksi. Kaupassa pidetään keskimääräistä useammin kysynnän riittämättömyyttä ja kireää kilpailua esteinä. Myös vakuuspula nousee esiin esteenä muita aloja useammin. Palveluissa yritystä pidetään sopivan kokoisena

teollisuuden ohella. Teollisuudessa muita aloja useammin esteenä pidetään omarahoituksen puutetta, kysynnän riittämättömyyttä, kilpaileva tuontia, kireää kilpailua ja työvoimakustannuksia. Myös haluttomuus ottaa riskiä nousee esiin muita aloja useammin.

Taulukko 17: **Yritysten kasvuhakuisuus**

	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitetta %	Toimintansa lopettavat %
Toimialoittain					
Kaikki yritykset	13	46	31	9	1
Teollisuus	13	49	29	8	1
Rakentaminen	10	39	38	13	0
Kauppa	12	46	36	5	1
Palvelut	15	46	29	9	1
Kokoluokittain					
Alle 5 henkilöä	8	42	35	13	2
5–9 henkilöä	12	50	32	6	0
10–19 henkilöä	17	48	29	6	0
20–49 henkilöä	17	51	26	6	0
Yli 50 henkilöä	31	49	19	1	0
Perustamisvuoden mukaan					
Ennen 1998	9	46	34	10	1
1998 – 2002	18	48	26	8	0
2003 – 2008	28	46	21	5	0

Kuva 18: **Kasvukeinot, % kasvuhakuisista yrityksistä */**

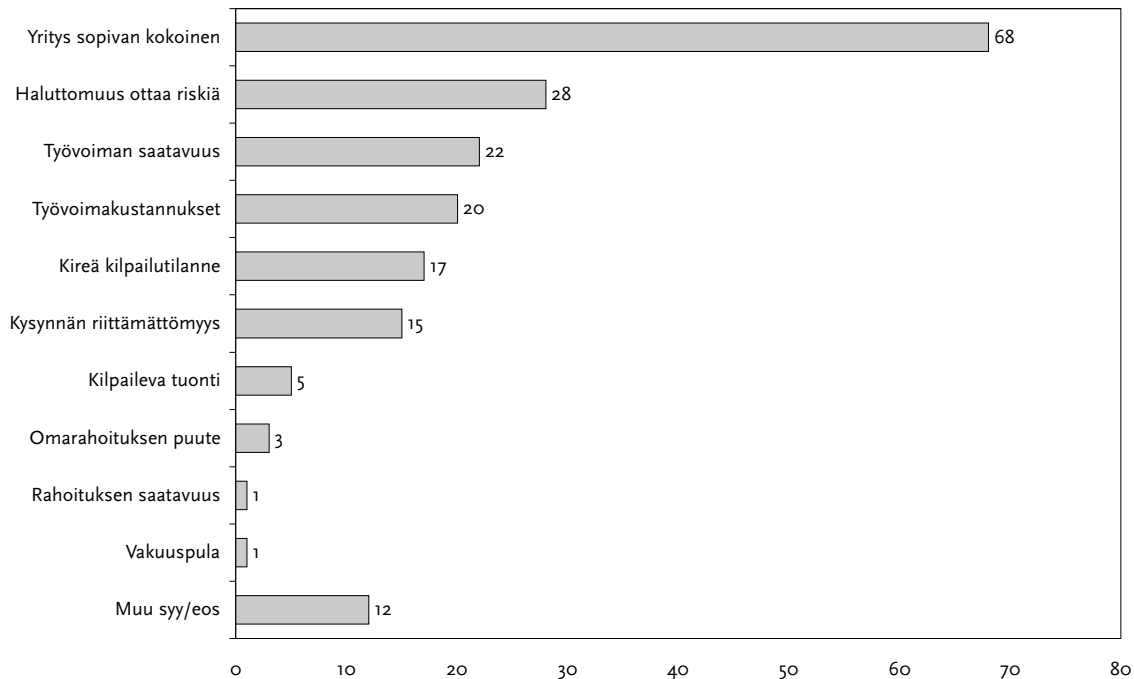

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 18: **Kasvuhakuisten yritysten kasvukeinot** */

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Uusien tuotteiden kehittäminen	64	66	62	68	64
Yhteistyö, verkottuminen	57	51	62	48	61
Uudet markkina-alueet (esim. uudet vientimaat)	13	24	6	10	12
Viennin lisääminen	13	29	7	14	9
Myynnin ja markkinoinnin lisääminen	62	59	52	76	60
Omistusjärjestelyt, yritysostot	17	13	17	14	19
Muut kasvukeinot	5	4	8	3	6

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kuva 19: **Kasvuhaluuttomuuden syyt, % kasvuhaluttomista yrityksistä** */

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 19: Yritysten kasvuhaluttomuuden syyt */

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Yritys sopivan kokoinen	68	72	69	61	71
Kysynnän riittämättömyys	15	28	11	25	11
Kireä kilpailutilanne	17	26	11	23	16
Kilpaileva tuonti	5	22	0	7	2
Rahoituksen saatavuus	1	2	0	2	0
Omarahoituksen puute	3	13	0	0	2
Vakuuspula	1	0	2	5	0
Työvoimakustannukset	20	30	22	18	20
Työvoiman saatavuus	22	22	47	16	20
Haluttomuus lisätä riskiä	28	35	18	25	32
Jokin muu	12	7	16	18	13

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

4.3 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja -esteet

Pk-yritykset kokevat, että näiden suurin kehittämistarve on myynnin ja markkinoinnin alueella. Seuraavaksi eniten tarpeita yrityksillä on henkilöstön kehittämisessä ja koulutuksessa. Henkilöstön osaamisen turvaamista ei koeta samassa määrin tärkeimmäksi teollisuudessa. Myynnin ja markkinoinnin kehittämistä pidetään tärkeänä erityisesti kaupassa, kun taas rakentamisessa sen merkitys nähdään keskimääräistä pienemmäksi. Rakentamisessa sen sijaan pidetään juuri henkilöstön kehittämistä ja koulutusta muita useammin tärkeimpänä kehittämisen kohteena.

Myös tuotannon, tuotekehityksen ja laadun parantaminen sekä verkostoituminen ja alihankinta koetaan asioiksi, joiden alueella yrityksillä on kehitystarpeita. Rakentamisessa verkostoitumisen ja teollisuudessa tuotekehityksen merkitys kehittämistarpeena nähdään muita aloja tärkeämmäksi.

Teollisuudessa henkilöstön kehittämisen merkitys tärkeimpänä kehittämiskohteena on laskenut hieman. Sen sijaan tuotekehitys ja laatu ovat nostaneet merkitystään kehittämiskohteena. Kaupassa markkinointi ja myynti nähdään entistäkin useammin tärkeimmäksi kehittämisen kohteeksi sekä puolestaan rahoitus ja laskentatoimi hieman aiempaa harvemmin.

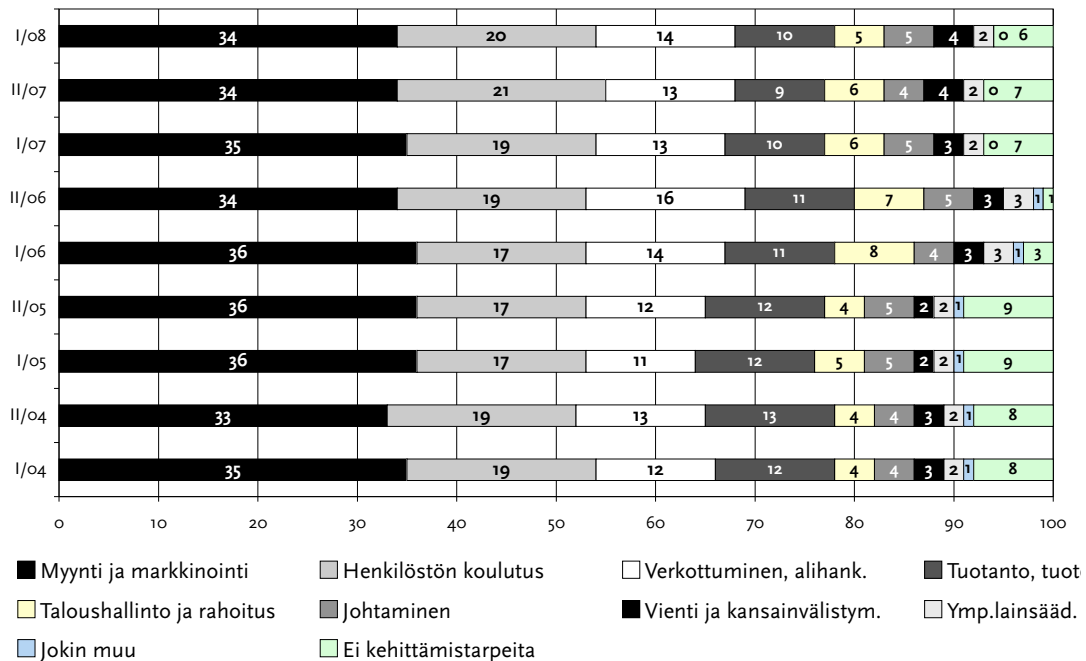
Kansainvälistymistä ja vientiä pidetään vain harvoin tärkeimpänä kehittämiskohteena – teollisuudessa kuitenkin muita aloja useammin. Nuorissa yrityksissä

nähdään muita yrityksiä useammin kehittämisen tarvetta taloushallinnossa ja rahoituksessa sekä verkottumisessa ja yhteistyössä. Kasvuhakuisimmista yrityksistä myyntiä ja markkinointia sekä vientiä ja kansainvälistymistä pidetään keskimääräistä useammin tärkeimpänä kehittämisen kohteena.

Pk-yritysten kehittämisen suurimmaksi esteeksi nähdään erityisesti ammattitaitoisen työvoiman puute. Kireää kilpailua pidetään seuraavaksi merkittävimpänä kehittämisen esteenä. Epävarma suhdannetilanne nähdään kehittämisen esteeksi aiempaa useammin – erityisesti rakentamisessa ja kaupassa. Myös korkeat työvoimakustannukset arvioidaan pk-yritystoiminnan kehittämisen tärkeiksi esteiksi. Muiden resurssitekijöiden kuin työvoiman merkitys on laskenut – erityisesti rakentamisessa ja kaupassa.

Kova kilpailu koetaan kehittämisen jarruksi erityisesti kaupassa. Ammattitaitoisen työvoiman puutetta ei nähdä niinkään esteenä kaupan alalla. Ammattitaitoisen työvoiman puute on erityisen suuri ongelma rakentamisessa. Rakentamisessa korostuu hieman myös byrokratia – erityisesti työläinsäädäntö. Teollisuudessa korostuvat hieman muut resurssitekijät kuin työvoima, kustannustaso ja rahoituksen osalta vakuuksien puute. Nuorissa (14 %) ja kasvuhakuisimmista (16 %) yrityksissä rahoitus koetaan muita yrityksiä useammin kehittämisen pahimmaksi esteeksi.

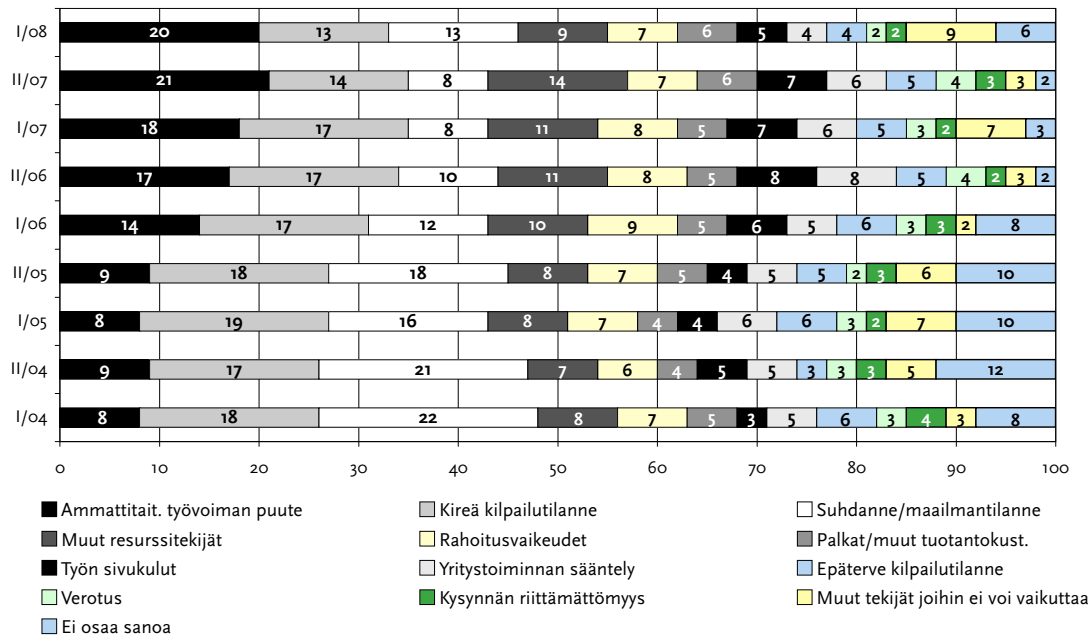
Kuva 20: Tärkein kehittämistarve, % pk-yrityksistä

Taulukko 20: Yrityksen tärkein kehittämistarve

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Johtaminen	5	4	6	5	5
Henkilöstön kehittäminen ja koulutus	20	12	29	19	22
Markkinointi ja myynti	34	32	18	45	34
Vienti ja kansainvälistyminen	4	8	1	5	3
Rahoitus, talous ja laskentatoimi	5	4	8	4	5
Tuotanto ja materiaalitoiminnot, tietotekniikka, tuotekehitys ja laatu	10	22	11	9	9
Yhteistyö/verkottuminen, alihankinta	14	10	17	5	15
Ympäristö- ja muiden säädösvaatimusten huomioiminen	2	2	3	4	2
Ei kehittämistarpeita/ei osaa sanoa	6	6	7	4	5

Kuva 21: Kehittämisen pahin este, % pk-yrityksistä

Taulukko 21: Yrityksen kehittämisen pahin este

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Yritystoiminnan sääntely	4	3	6	2	4
- Byrokratia	2	1	2	1	1
- Työlainsäädäntö/työehtosopimukset	1	1	3	1	1
- Muu sääntely	1	1	1	0	2
Kustannustaso	13	16	14	13	12
- Työn sivukulut	5	6	6	5	4
- Palkkataso/muut tuotantokustannukset	6	8	5	6	7
- Verotus	2	2	3	2	1
Kilpailutilanne	19	17	18	24	18
- Kireä kilpailu	13	13	12	18	12
- Epäterve kilpailu	4	2	5	4	4
- Kysynnän riittämättömyys/epävakaumus	2	2	1	2	2
Rahoitus	7	10	5	8	7
- Saatavuus	2	2	2	3	3
- Hintata	2	2	2	1	1
- Vakuuksien puute	3	6	1	4	3
Resurssitekijät	29	29	29	24	31
- Ammattitaitoisen työvoiman saatavuus	20	16	25	14	22
- Muut resurssitekijät	9	13	4	10	9
Suhdanne/maailmantilanne	13	11	14	15	12
Muut tekijät, joihin ei voi vaikuttaa	9	9	8	8	9
Ei osaa sanoa	6	5	6	6	7

4.4 Työllistämisen esteet

Niiden pk-yritysten, joilla ei ole tarvetta työllistää, osuus on matala, 24 prosenttia. Tämä osuus on edelleen laskussa. Työllistämistarpeita on erityisesti rakentamisessa. Työllistämistarvetta arvioidaan olevan muita useammin kasvuhakuisimmissa yrityksissä.

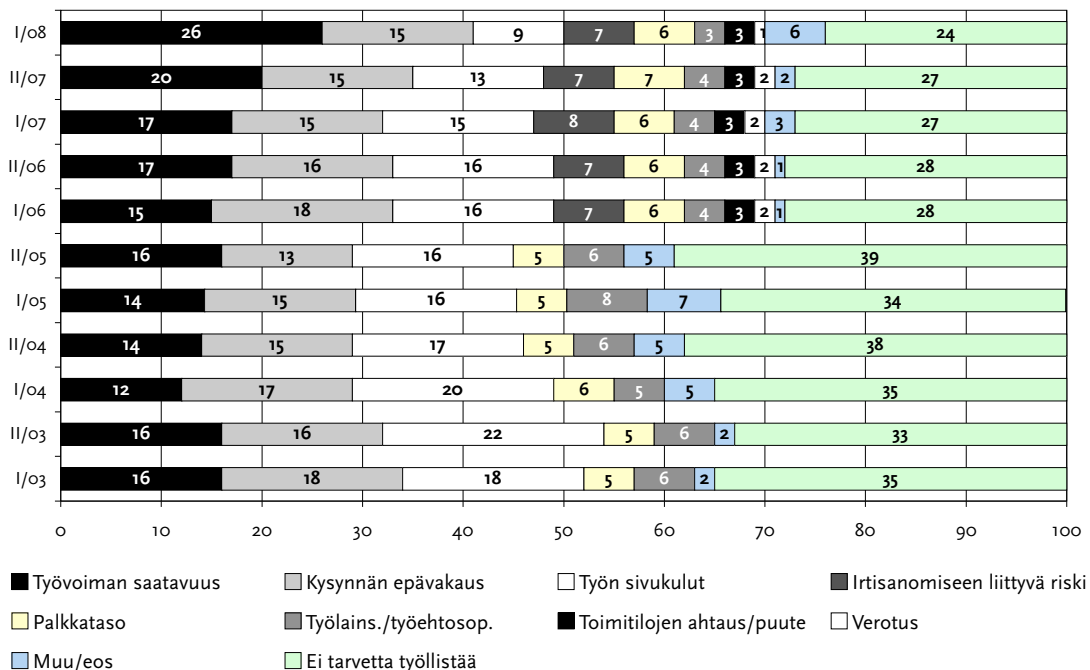
Työvoiman saatavuus, työn sivukulut ja epävakaa kysyntä ovat yleisimpiä työllistämisen esteitä yrityksissä, joilla on tarvetta työllistää. Työvoiman saatavuus on lisännyt edelleen merkitystään tärkeimpänä työllistämisen esteenä kaikilla toimialoilla teollisuutta lukuun ottamatta. Sen sijaan sivukulujen merkitys tärkeimpänä työllistämisen esteenä on laskenut.

Teollisuudessa työllistämisen esteeksi koetaan erityisesti toimitilojen ahtaus sekä lainsäädäntöön tai työehtosopimukseen liittyvä riski. Rakentamisessa keskimääräistä useammin työvoiman saatavuutta pidetään

työllistämisen pahimpana esteenä. Kaupassa muita toimialoja useammin työllistämisen suurimmaksi esteeksi nimetään työvoimakustannukset ja irtisanomiseen liittyvä riski.

Alle 10 henkeä työllistävässä mikroyrityksissä työllistämisen esteeksi nähdään muita useammin työn sivukulut – samoin kuin nuoremmissa yrityksissä. Pie-nissä yrityksissä irtisanomiseen ja työehtosopimukseen tai -lainsäädäntöön liittyvä riski nousee keskimääräistä useammin esille. Suuremmissa pk-yrityksissä esteeksi koetaan erityisesti työvoiman saatavuus – samoin kuin kasvuhakuisimmissa yrityksissä. Kansainvälisillä markkinoilla toimivissa yrityksissä pidetään työllistämisen esteenä kysynnän epävakautta muita yrityksiä useammin.

Kuva 22: Työllistämisen pahin este, % pk-yrityksistä

Taulukko 22: Yrityksen työllistämisen pahin este

	Kaikki yritykset %	Teolli- suus %	Rakenta- minen %	Kauppa %	Palvelut %
Ei tarvetta työllistää	24	23	13	25	24
Pahin este niissä yrityksissä, joissa tarvetta työllistää					
Kysynnän epävakaus	21	23	17	17	22
Palkkataso	8	7	3	11	8
Työn sivukulut	12	13	12	12	11
Irtisanomiseen liittyvä riski	9	10	5	12	8
Muu lainsäädäntö/työehtosopimukset	4	6	6	5	3
Työvoiman saatavuus	34	26	46	27	35
Yhtiön toimitilojen ahtaus/puute	4	7	2	6	3
Muu, ml. verotus	8	8	9	10	10

4.5 Sukupolven- tai omistajanvaihdokset

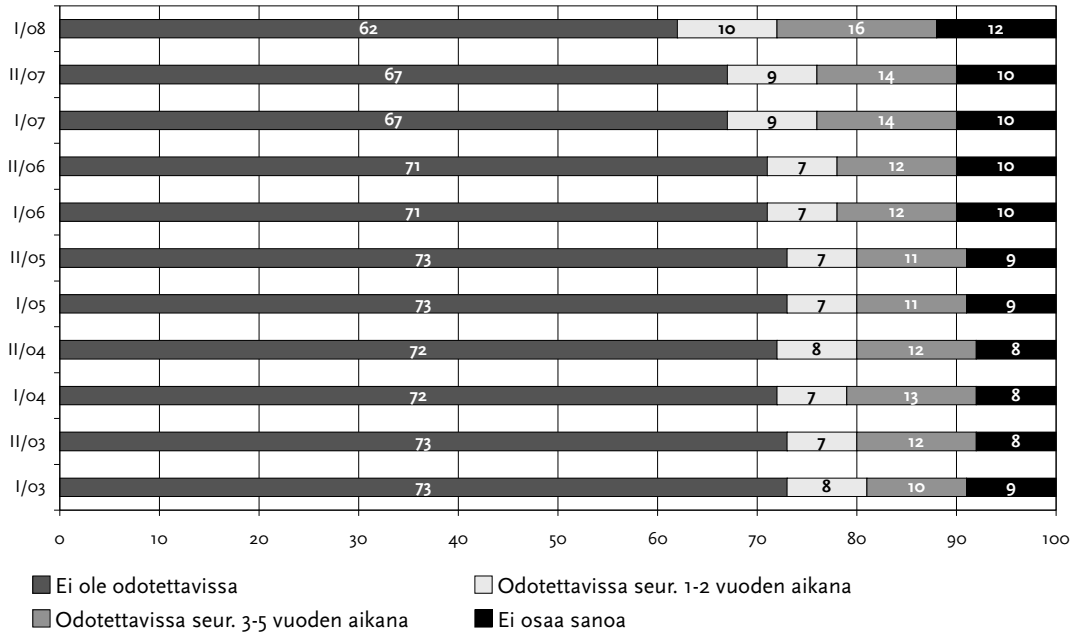
Yrityksistä 26 prosentissa odotetaan sukupolven- tai omistajanvaihdosta seuraavan 5 vuoden kuluessa. Siinä osuus on noussut jälleen edellisvuotiselta tasolta korkeammalle tasolle oltuaan tätä ennen vajaat 20 prosenttia usean vuoden ajan. Omistajanvaihdos tulee ajankohtaiseksi erityisesti pienissä teollisuuden pk-yrityksissä. Vastaajista 62 prosenttia ei usko sukupolven- tai omistajanvaihdoksen tapahtuvan seuraavan 5 vuoden aikana yrityksen kohdalla.

Yrittäjien ikärakenne on selvästi palkansaajiakin vi-
noutuneempi. Väestön ikääntymisen seurauksena su-
kupolven- tai omistajanvaihdoksia onkin tulevana vuosi-
na odotettavissa runsaasti. Mikäli ennakoitu tarve reali-
soituisi ennakoitussa aikataulussa, merkitsisi se reilun
40 000 sukupolven- tai omistajanvaihdoksen mahdolli-
suutta ja tarvetta seuraavan viiden vuoden aikana joh-

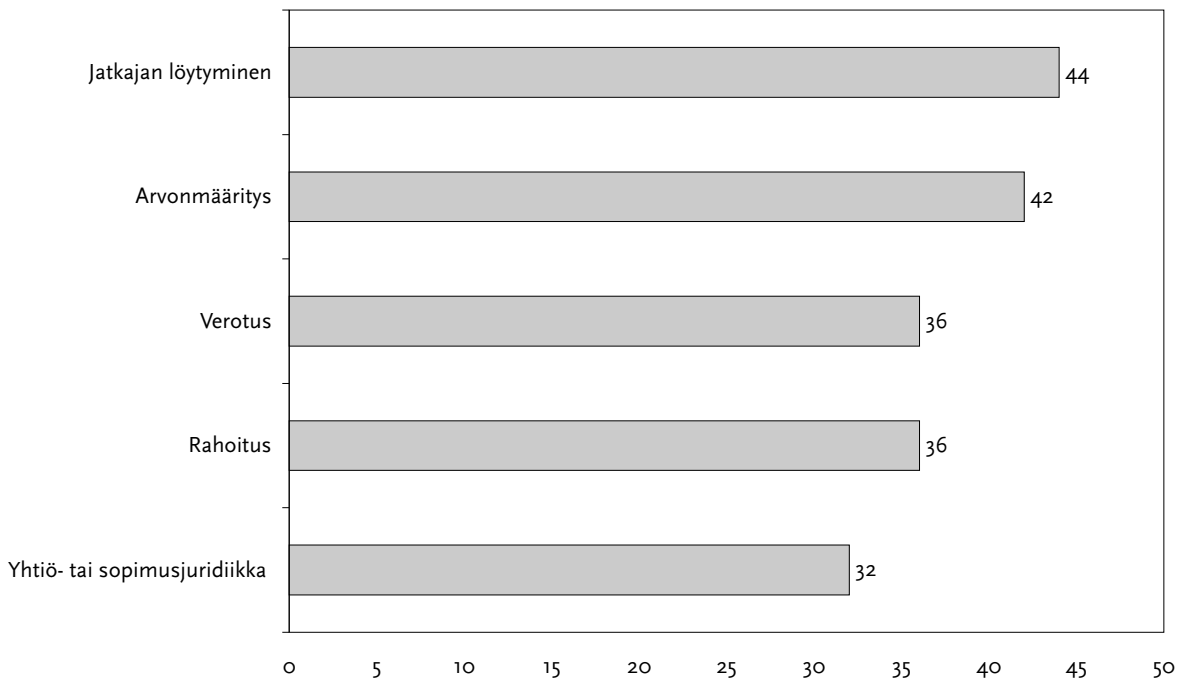
tuen yrittäjien ikääntymisestä ja muista tarpeista luo-
pua yrityksestä.

Jatkajan löytäminen on haaste sukupolven- tai omis-
tajanvaihdosta aikoville yrittäjille. Vaihdosta suunnit-
televista pk-yrityksistä 44 prosenttia kokee tämän on-
gelmaksiksi. Jatkajan löytämisen ohella suurimpana on-
gelmana pidetään arvonmäärittämiseen liittyviä kysymy-
ksiä, 42 prosenttia. Myös verotus, rahoitus sekä yhtiö-
tai sopimusjuridiikka koetaan jossakin määrin ongel-
mallisiksi. Rahoituksen merkitys on noussut hieman
aiemmasta. Jatkajan löytäminen ja rahoitus näyttäisi-
vät korostuvan teollisuudessa, kun taas rakentamises-
sa ja kaupassa arvonmäärittäminen. Suuremmissa pk-yrityk-
sissä jatkajan löytämisen ja arvonmäärittämisen ei koe-
ta olevan samassa määrin ongelmia kuin pienissä yri-
tyksissä.

Kuva 23: Sukupolven- tai omistajanvaihdoksen odotettavuus seuraavan 5 vuoden aikana, % pk-yrityksistä

Kuva 24: Odottavissa olevat ongelmat, % yrityksistä, joilla vaihdos odotettavissa /*

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

4.6 Ulkoinen rahoitus ja sen käyttö

Seuraavan vuoden aikana ulkoista rahoitusta aikoo hankkia 30 prosenttia pk-yrityksistä. Syksyllä tällaisten yritysten osuus oli 25 prosenttia. Ulkoisen rahoituksen hankkimista suunnitellaan erityisesti teollisuudessa. Voimakkaasti kasvuhakuisissa, kansainvälisillä markkinoilla toimivissa, sukupolvenvaihdosta suunnittelemissa ja suuremmissa pk-yrityksissä aiotaan turvautua ulkoiseen rahoitukseen muita useammin.

Kun pk-yrityksiltä kysytään korkeintaan kahta tärkeintä ulkoisen rahoituksen käyttökohdetta, useimmiten rahoitusta aiotaan hakea kasvun vaatimaksi käyttöpääomaksi, yrityksen kehityshankkeisiin sekä koneiden ja laitteiden laajennusinvestointeihin. Erityisesti käyttöpääomaksi rahoitusta aiotaan ottaa kaupan alalla. Palveluissa rahoitusta käytetään muita aloja useammin yrityksen kehityshankkeisiin. Rakennusinvestointeihin, koneiden ja laitteiden korvausinvestointeihin sekä toimitusaikaiseksi rahoitukseksi ja vakuuksiksi ulkoista rahoitusta aiotaan ottaa melko yleisesti. Erityisesti teollisuudessa ja rakentamisessa rahoitusta aiotaan hakea kone- ja laiteinvestointeihin. Rakentamisessa kansainvälistymisen ja kasvun vaatiman käyttöpääoman osuus on muita toimialoja matalampi. Rakentamisessa ulkoista rahoitusta aiotaan sen sijaan käyttää muita

useammin toimitusaikaisiin vakuuksiin ja rakennusinvestointeihin.

Kasvuhakuiset yritykset ennakoivat hakevansa ulkoista rahoitusta muita useammin käyttöpääomaksi, yrityksen kehittämishankkeisiin ja yritysjärjestelyihin. Voimakkaasti kasvuhakuiset pk-yritykset aikovat turvautua muita useammin ulkoiseen rahoitukseen myös vientiin ja kansainvälistymiseen liittyvien hankkeiden vuoksi.

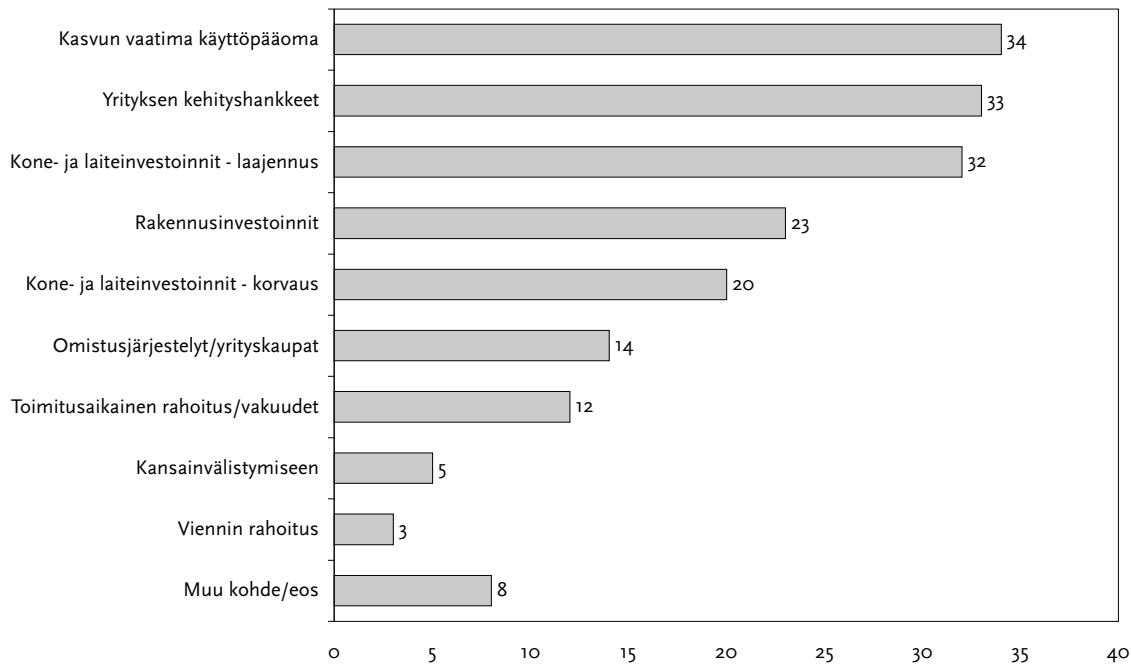
Uutta ulkoista rahoitusta suunnittelevista yrityksistä 78 prosenttia aikoo hankkia sitä pankeista. Finnveralta uutta rahoitusta aikoo hakea 29 prosenttia. Erityisesti teollisuusyritykset aikovat kääntyä Finnveran puoleen. Sen sijaan rakennusalalla suunnitellaan muita harvemmin Finnveraan turvautumista. Voimakkaasti kasvuhakuiset yritykset aikovat hakea rahoitusta muita useammin Finnveralta (40 %) ja muualta (28 %). Näin suunnitellaan toimittavan myös nuoremmissa yrityksissä.

Pk-yrityksistä 36 prosenttia on ottanut ulkoista rahoitusta viimeisen vuoden aikana. Teollisuudessa rahoitusta on otettu 44 prosentissa yrityksistä. Ulkoiseen rahoitukseen on turvaututtu muita useammin nuorisessa (44 %), kasvuhakuisimmassa (53 %), kansainvälisillä markkinoilla toimivissa (41 %) ja keskisuurissa (47 %) yrityksissä.

Taulukko 23: **Ulkoisen rahoituksen yleisyys**

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Aikoo ottaa rahoitusta	30	36	34	28	30
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitetta %	Toimintansa lopettavat %
Aikoo ottaa rahoitusta	49	33	24	12	3
Sukupolven/omistajanvaihdoksen mukaan					
	Ei odotettavissa %	Odotettavissa seuraavan 1–2 vuoden aikana %		Odotettavissa seuraavan 3–5 vuoden aikana %	
Aikoo ottaa rahoitusta	29	34		30	

Kuva 25: **Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus, % yrityksistä, jotka aikovat ottaa rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana */**

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 24: **Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus toimialoittain */**

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Koneiden ja laitteiden korvausinvestoinnit	20	30	20	12	21
Koneiden ja laitteiden laajennusinvestoinnit	32	45	38	23	28
Rakennusinvestoinnit	23	25	34	20	22
Kasvun vaatima käyttöpääoma	34	35	28	49	31
Omistusjärjestelyt / yrityskaupat	14	10	14	14	16
Viennin rahoitus ja riskien kattaminen	3	5	2	3	2
Yrityksen kehityshankkeet	33	24	27	35	39
Toimitusaikaiset vakuudet	12	9	24	19	9
Kansainväistyminen	5	6	0	4	6
Muu tarkoitus	8	5	4	8	9

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 25: **Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus kasvuhakuisuuden mukaan */**

	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitetta %
Koneiden ja laitteiden korvausinvestoinnit	7	20	31	20
Koneiden ja laitteiden laajennusinvestoinnit	25	37	29	13
Rakennusinvestoinnit	18	25	22	38
Kasvun vaatima käyttöpääoma	47	32	29	28
Omistusjärjestelyt / yrityskaupat	19	10	16	13
Viennin rahoitus ja riskien kattaminen	6	2	1	5
Yrityksen kehityshankkeet	14	3	1	5
Toimitusajaiset vakuudet	38	34	29	13
Kansainvälistyminen	8	11	15	25
Muu tarkoitus	8	8	9	10

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 26: **Ulkoisen rahoituksen lähteet */**

	Pankki %	Finnvera %	Vakuutusyhtiö %	Pääomaisijoittaja %	Muu %
Toimialoittain					
Kaikki yritykset	78	29	4	23	18
Teollisuus	83	39	4	27	14
Rakentaminen	82	27	7	29	9
Kauppa	84	31	5	13	16
Palvelut	72	24	4	25	22
Kasvuhakuisuuden mukaan					
Voimakkaasti kasvuhakuiset	71	40	5	24	28
Kasvuhakuiset	79	27	3	23	16
Asemansa säilyttäjät	80	25	4	24	13
Ei kasvutavoitetta	83	10	5	13	15
Perustamisvuoden mukaan					
Ennen 1998	79	25	4	24	16
1998–2002	74	31	4	20	20
2003–2008	78	39	3	20	25

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

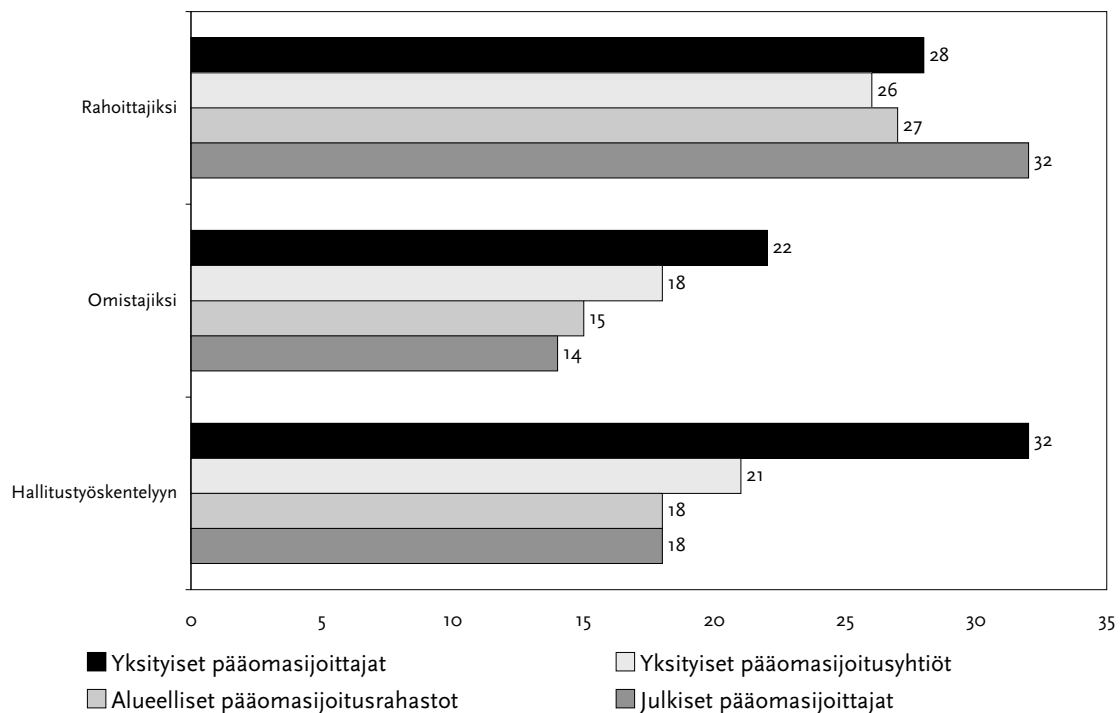
Yksityisiä pääomasijoittajia ja pääomasijoitusyhtiöitä sekä alueellisia pääomasijoitusrahastoja on reilu neljännes osakeyhtiöistä valmis ottamaan mukaan toimintaan rahoittajiksi tarvittaessa. Julkisia pääomasijoittajia ovat vielä useammat yritykset (32 %) valmiita harkitsemaan. Sen sijaan yksityisiä pääomasijoittajia on 32 prosenttia osakeyhtiöistä valmis harkitsemaan hallitustyöskentelyynkin, kun yksityisiä pääomasijoitusyhtiöitä ja julkisia toimijoita hallitustyöskentelyyn on valmis ottamaan viidesosa. Omistajiksi julkisia rahoittajia on valmis ottamaan tarvittaessa noin 15 prosenttia osakeyhtiöistä yksityisten pääomasijoittajien osuuden lähestyessä neljäsosaa.

Kasvuhakuisista osakeyhtiöistä 40–50 prosenttia on valmis ottamaan rahoittajiksi kaikkia toimijoi-

ta. Kasvuhakuiset yritykset ovat valmiimpia harkitsemaan oma pääomaehtoisia toimijoita myös hallitustyöskentelyyn – erityisesti julkisia rahoittajia verrattuna muihin osakeyhtiöihin. Siten varsinkaan voimakkaimmin kasvuhakuiset yritykset eivät tee samassa määrin eroa yksityisten ja julkisten toimijoiden välille. Omistajiksikin kasvuhakuiset ovat valmiimpia ottamaan kaikkia rahoittajia.

Kaikilta oma pääomaehtoista rahoitusta tarjoavilta odotetaan enemmän hallitustyöskentelyä kuin pelkkää omistajaksi tuleamista. Erityisesti hallitustyöskentelyyn osallistumista halutaan yksityisiltä pääomasijoittajilta. Julkisilta toimijoilta näytettäisiin ennemminkin odotettavan rahoitusta kuin omistajuutta ja hallitustyöskentelyä.

Kuva 26: Valmius oman pääomaehtoisen rahoituksen ottamiseen, % osakeyhtiöistä

Taulukko 27: **Valmius oman pääomaehtoisen rahoituksen ottamiseen kasvuhakuisuuden mukaan**

	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitetta %
Rahoittajiksi				
Yksityiset pääomasijoittajat	42	31	25	18
Yksityiset pääomasijoitusyhtiöt	43	29	23	16
Alueelliset pääomasijoitusrahastot	43	30	24	12
Julkiset pääomasijoittajat	52	35	29	19
Omistajiksi				
Yksityiset pääomasijoittajat	31	23	23	19
Yksityiset pääomasijoitusyhtiöt	30	19	19	14
Alueelliset pääomasijoitusrahastot	24	15	15	10
Julkiset pääomasijoittajat	24	14	15	11
Hallitusjäseniksi				
Yksityiset pääomasijoittajat	31	23	23	19
Yksityiset pääomasijoitusyhtiöt	37	24	19	12
Alueelliset pääomasijoitusrahastot	31	20	17	10
Julkiset pääomasijoittajat	32	20	17	10

5. Erityisteemat

Kevään 2008 Pk-yritysbarometrin erityisteemoina ovat työelämän kehittäminen ja lainsäädännön hallinnollinen taakka. Barometrissa on kartoitettu työelämän kehittämistarpeita, tehtyjä toimenpiteitä sekä kehittämi-

sen esteitä. Lisäksi on tiedusteltu yrityksiltä lainsäädännön osa-alueita, jotka aiheuttavat raskaimman hallinnollisen taakan. Työelämän ja verotuksen osa-alueilta taakan tarkastelu on tehty tarkennetusti.

5.1 Työelämän kehittäminen

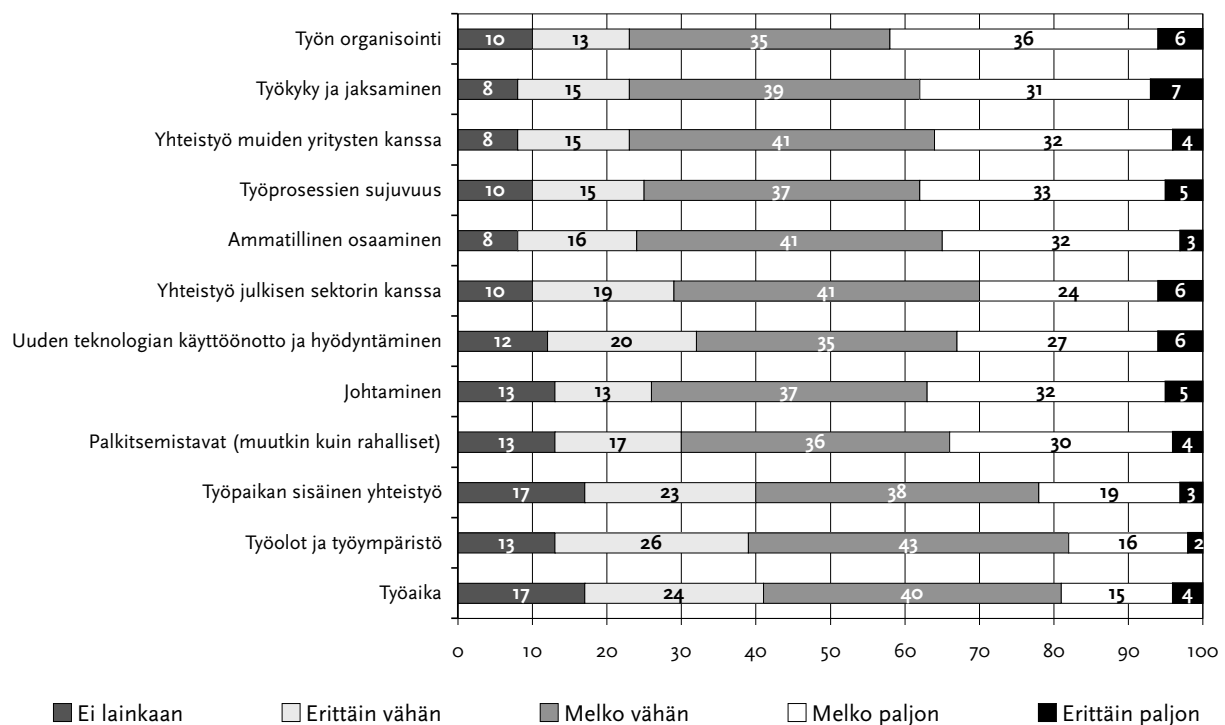
Pk-yrityksissä nähdään olevan eniten kehitettävää työelämän osalta työn organisoinnissa sekä työkyvyn ja jaksamisen edistämisessä. Myös yhteistyössä muiden yritysten kanssa, työprosessien sujuvuudessa ja ammatillisessa osaamisessa koetaan olevan erityisesti kehitettävää. Vähiten kehitettävää koetaan olevan työaikoihin, työoloihin ja -ympäristöön sekä työpaikan sisäiseen yhteistyöhön liittyvissä kysymyksissä.

Kauttaaltaan lukuun ottamatta yhteistyötä julkisen sektorin kanssa kehittämistarpeet kasvavat mitä suurempiin pk-yrityksiin mennään. Keskiuurissa yrityksissä korostuvat erityisesti työpaikan sisäinen yhteis-

työ, työprosessien sujuvuus, johtaminen ja palkitsemistavat. Myös kasvuhakuisimmissa yrityksissä koetaan kauttaaltaan olevan kehittämistarpeita enemmän kuin muissa yrityksissä. Erityisesti korostuu johtaminen. Toimialoitain ei ole havaittavissa merkittäviä eroja työelämän kehittämistarpeissa.

Viimeisen kolmen vuoden aikana 44 prosentissa pk-yrityksistä on ollut jatkuvaa määrätietoista kehittämistyötä työelämän osa-alueella. Erillisiä kehittämisprojekteja on ollut 20 prosentissa yrityksistä. Mainittavaa kehittämistyötä ei ole ollut 28 prosentissa yrityksistä.

Kuva 27: Työelämän kehittämisen tarpeet

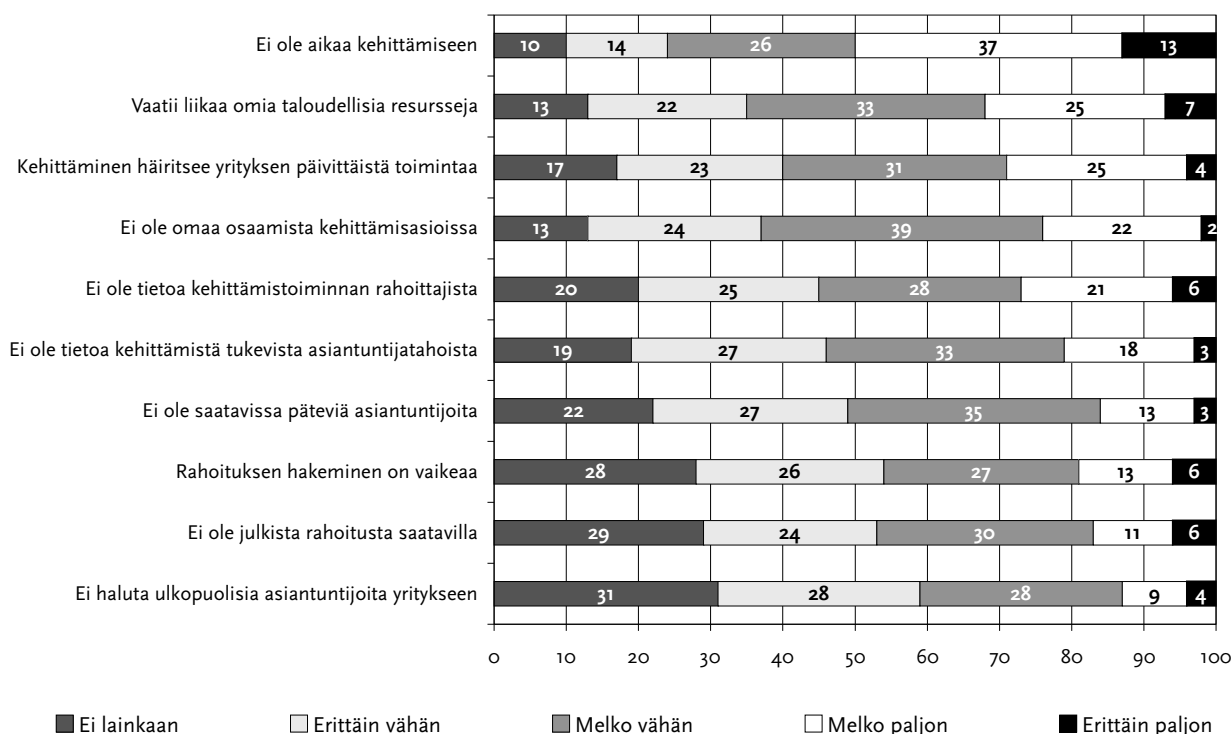
Esteiden nähdään olevan pääsääntöisesti yrityksestä itsestä lähteviä. Vasta tämän jälkeen tulevat tiedolliset tekijät ja puute asiantuntijoista. Selkeästi suurimpana esteenä työelämän laaja-alaisemmalle kehittämiselle on aikaresurssi. Lisäksi kehittämistyön vaatimia taloudellisia resursseja pidetään liian suurina. Kehittämistoiminnan nähdään häiritsevän liiaksi pienen yrityksen päivittäistä toimintaa eikä itsellä koeta olevan riittävä omaa osaamista kehittämistoimintaan.

Tiedon puute asiantuntijatahoista ja rahoittajis-

ta korostuu pienempien yritysten kohdalla verrattuna keski-suuriin yrityksiin. Pienempien yritysten kohdalla myös taloudelliset resurssit nousevat esiin hieman muita useammin työelämän kehittämisen esteinä.

Asenteiden ja rahoituksen koetaan olevan pienimpiä esteitä. Sen, että yritykseen ei haluttaisi ulkopuolisia asiantuntijoita, eikä sen, että ei olisi julkista rahoitusta saatavilla tai sitä olisi liian vaikea hakea, nähdä toimivan työelämän kehittämisen esteenä samassa määrin kuin muiden tekijöiden.

Kuva 28: Työelämän kehittämisen esteet

5.2 Lainsäädännön hallinnollinen taakka

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, mistä lainsäädännön osa-alueista aiheutuu hallinnollista taakkaa ja kuinka suuri tämä taakka on. Hallinnollisella taakalla määriteltiin tarkoitettavan lainsäädännöstä johtuvia tiedonantovelvoitteita eli tietojen kokoamista, toimittamista ja saatavilla pitämistä viranomaisia (tai yksityisiä tahoja) varten sekä tästä aiheutuvia kustannuksia.

Näitä tietoja yritys ei kokoaisi ilman lainsäädäntöä. Hallinnollisen taakan kustannukset koostuvat tietojen

kokoamiseen, saatavilla pitämiseen ja eteenpäin toimitamiseen kuluva työajasta tai tähän käytettyjen ostopalveluiden kustannuksista.

Kolme lainsäädännön osa-aluetta nousee ylitse muiden suurimpina hallinnollisen taakan aiheuttajina, kun tarkastellaan koko pk-yritysenttää. Nämä ovat verotus, kirjanpitolainsäädäntö ja työelämää koskeva sääntely. Vähiten hallinnollista taakkaa koetaan aiheutuvan tulliasioista, kuluttajansuojasta ja kilpailulainsäädännöstä.

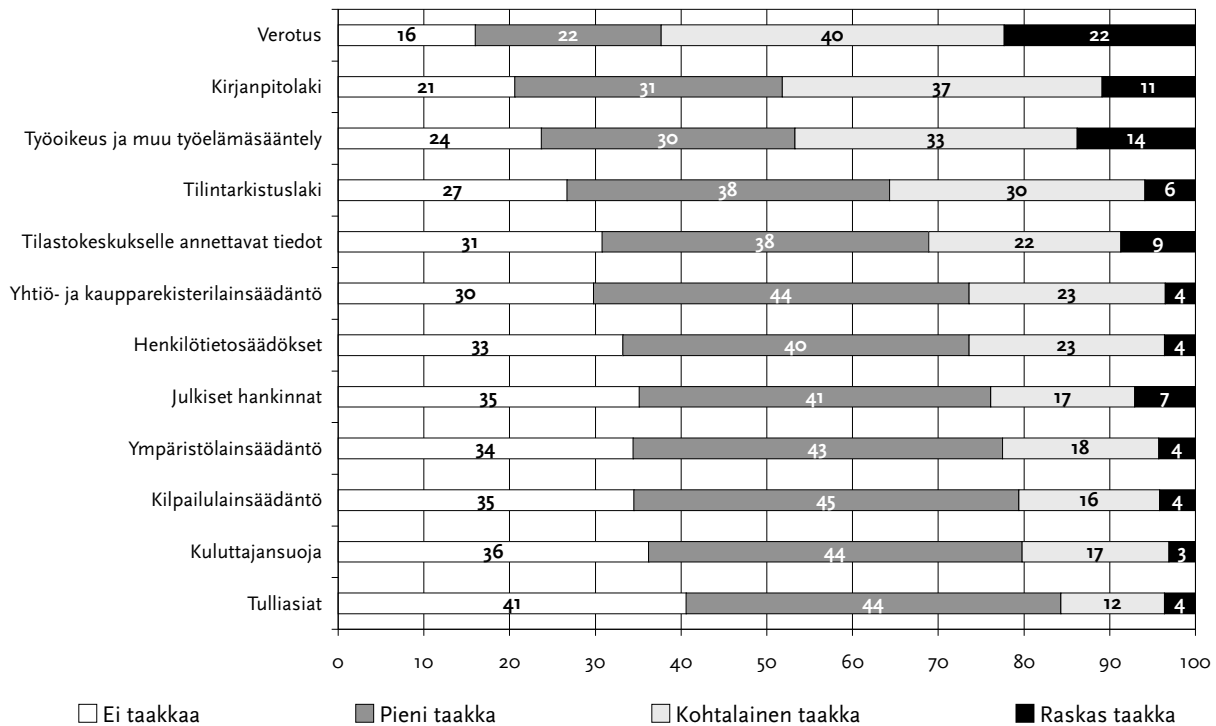
Tulliasiat korostuvat luonnollisestikin kansainvälistä kauppaa käyvien yritysten kohdalla nousten jopa kolmen kärkeen. Kansainvälistymisen kautta tulliasiat korostuvat myös kasvuhakuisten yritysten kohdalla. Teollisuudessa ympäristölainsäädäntö nousee viidenneksi merkittävimmäksi hallinnollisen taakan aiheuttajaksi. Tilastokeskuksen annettavat tiedot koetaan raskaiksi erityisesti keskisuurissa yrityksissä. Pienempien työntekijäiden kohdalla korostuvat puolestaan työoikeus ja muu työelämään liittyvä sääntely.

Työelämää koskevan sääntelyn sisällä koetaan pk-yrityksissä suurimman hallinnollisen taakan aiheutuvan verottajalle ja muille tahoille toimitettavista kuukausi- ja vuosi-ilmoituksista. Kun koko pk-sektoria tarkastellaan

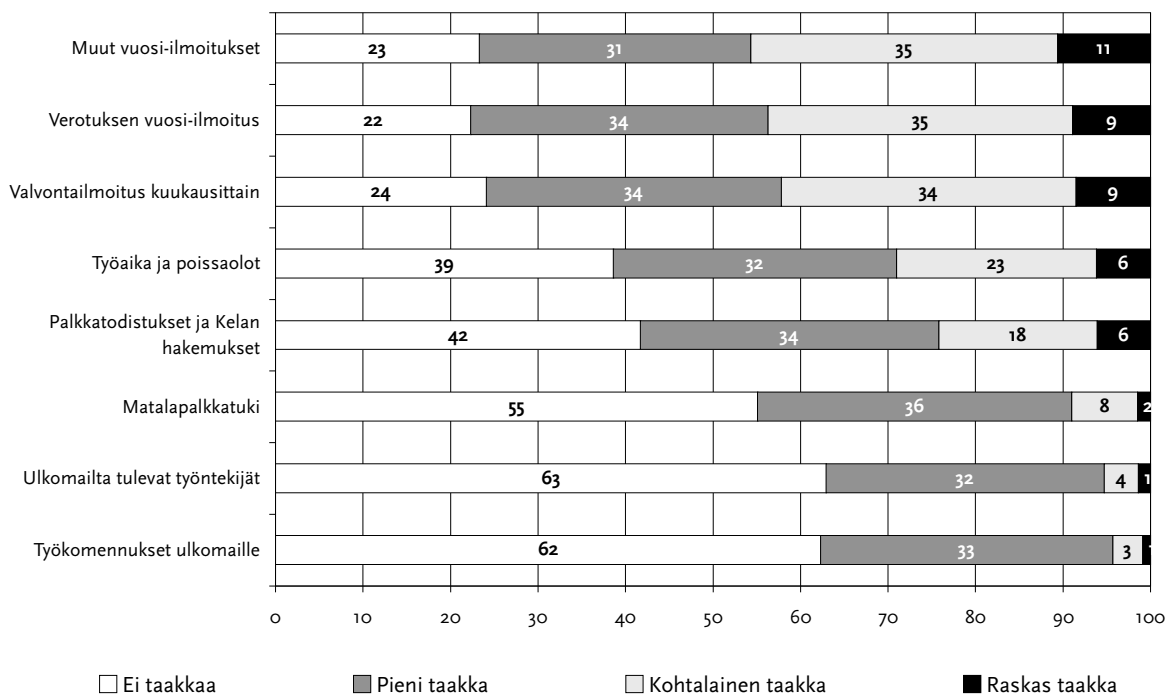
matalin haitta aiheutuu työkomennuksista ulkomaille ja ulkomailta tulevista työntekijöistä. Nämä korostuvat muutenkin keskisuurten yritysten kohdalla. Keskisuuret yritykset kokevat myös työaikoja ja poissaoloja koskevat säädökset muita pk-yrityksiä raskaampina – jopa kaikkein raskaimpana alueena.

Verotuksessa suurimman hallinnollisen taakan aiheuttavat työnverotus ja arvonlisäverotus. Matalimman taakan kokonaisuuden kannalta aiheuttavat valmisteverotus sekä tulli ja ulkomaankauppa. Elinkeinonharjoittajien kohdalla näyttäisi hieman korostuvan valmisteverotus ja pääomatulojen verotus tulli ja ulkomaankaupan aiheuttaman hallinnollisen taakan kustannuksella, kun verrataan muihin yhtiömuotoihin.

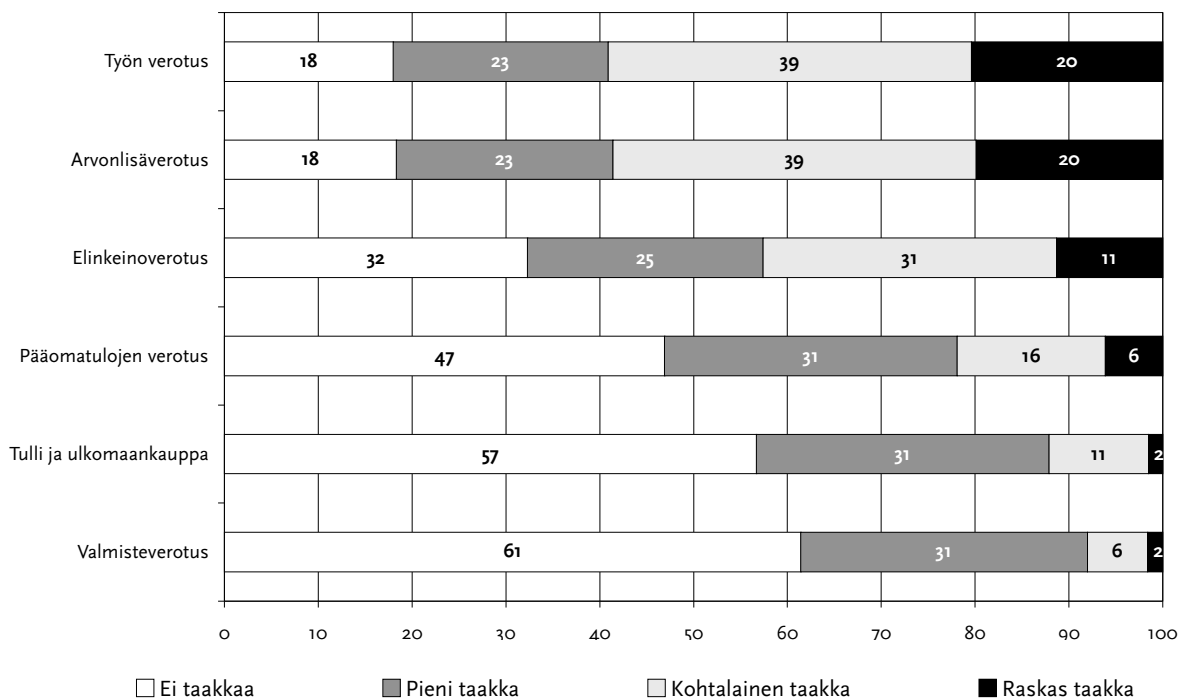
Kuva 29: **Lainsäädännön hallinnollinen taakka**

Kuva 30: Työelämän sääntelyn hallinnollinen taakka

Kuva 31: Verotuksen hallinnollinen taakka

6. Yhteenveto alueellisista tuloksista

Suhdanneodotukset

Pk-sektorin suhdanneodotukset ovat heikentyneet syksystä. Koko maan saldoluku on +24, joka on kuitenkin pitkän aikavälin keskiarvoa korkeampi. Suhdannenäkymät ovat vahvimmat Kainuussa (+48), Pohjois-Pohjanmaalla ja Etelä-Savossa. Matalimmat saldoluvut on Kymenlaaksossa (+14), Pohjanmaalla ja Kanta-Hämeessä. Hajonta on siten merkittävää. Ainoastaan Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla saldoluku on noussut merkittävästi. Suurin lasku on tapahtunut Pirkanmaalla, Pohjanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla.

Odotukset niin liikevaihdon (+51) kuin kannattavuuden (+33) ja vakavaraisuuden (+39) suhteen ovat edelleen vahvat koko maan tasolla. Liikevaihdon suhteen odotukset ovat vahvimmat Etelä-Savossa (+69), Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Pohjanmaalla. Kahdessa ensin mainitussa liikevaihto-odotukset ovat nousseet eniten. Pirkanmaalla (+38), Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa odotukset liikevaihdon kasvusta ovat puolestaan matalimmat. Näistäkin kahdessa ensin mainitussa liikevaihto-odotukset ovat puolestaan laskeutuneet eniten.

Taulukko 28: **Suhdannenäkymät osatekijöittäin seuraavan 12 kuukauden aikana**

	Yleiset suhdannenäkymät	Liikevaihto	Henkilökunnan määrä	Investointien arvo	Viennin arvo	Tuonnin arvo	Tuotantokustannukset	Kannattavuus	Vakavaraisuus	Tuotekehityspanostukset
Helsinki	29	51	32	13	18	20	43	35	41	27
Pääkaupunki-seutu	26	51	37	17	15	14	37	32	38	26
Uusimaa	20	51	22	14	10	12	42	33	39	28
Varsinais-Suomi	29	50	26	8	17	15	49	29	40	24
Satakunta	21	52	25	13	3	8	51	26	45	27
Kanta-Häme	16	49	21	6	9	6	57	32	42	28
Päijät-Häme	28	50	25	-3	14	9	36	44	49	31
Pirkanmaa	19	38	18	10	15	11	40	29	32	20
Kymenlaakso	14	44	16	13	5	10	55	17	36	24
Etelä-Karjala	31	44	21	0	0	-6	45	33	51	17
Etelä-Savo	34	69	37	14	24	12	46	33	44	30
Pohjois-Savo	19	54	20	7	12	6	43	32	38	25
Pohjois-Karjala	25	60	20	3	13	0	56	29	36	23
Keski-Suomi	29	57	22	16	23	9	39	35	37	25
Etelä-Pohjanmaa	19	58	23	29	19	11	54	35	38	24
Pohjanmaa	16	55	27	12	18	27	54	32	35	26
Keski-Pohjanmaa	24	49	21	14	21	10	50	33	35	27
Pohjois-Pohjanmaa	35	59	34	14	21	12	44	41	52	30
Kainuu	48	57	18	24	7	3	52	38	52	36
Lappi	28	57	15	8	26	6	35	40	34	22
Koko maa	24	51	24	12	15	12	45	33	39	26

Kannattavuuden paranemiseen uskotaan eniten Päijät-Hämeessä (+44), Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapissa. Kymenlaaksossa (+17) ja Satakunnassa kannattavuuden paranemiseen ei enää jakseta uskoa samassa määrin. Kannattavuusodotukset ovat vahvistuneet eniten Hämeessä sekä laskeneet Pääkaupunkiseudulla ja Kymenlaaksossa. Vakavaraisuuden suhteen odotukset ovat matalimmat Lapissa (+34), Keski-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla sekä korkeimmat Kainuussa (+52), Pohjois-Pohjanmaalla ja Etelä-Karjalassa. Vakavaraisuusodotukset ovat vahvistuneet eniten Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Pohjanmaalla sekä heikentyneet Kanta-Hämeessä, Kymenlaaksossa ja Pääkaupunkiseudulla.

Kaikkien pk-yritysten vienti- (+15) ja tuontiodotukset (+12) ovat hieman vahvemmat kuin keskimäärin pitkällä aikavälillä. Viennin suhteen odotukset ovat vahvimmat Lapissa (+24), Etelä-Savossa ja Keski-Suomessa. Tuonnin suhteen odotukset ovat korkeimmat puolestaan Pohjanmaalla (+27), Helsingissä ja Varsinais-Suomessa. Matalimmat odotukset tuonnin kasvusta on Etelä-Karjalassa (-6), Pohjois-Karjalassa ja Kainuussa. Viennin suhteen pessimistisimpiä ollaan Etelä-Karjalassa (0), Satakunnassa ja Kymenlaaksossa. Tuonnin suhteen odotukset ovat nousseet erityisesti Etelä-Savossa ja Kanta-Hämeessä sekä laskeneet Etelä-Karjalassa ja Päijät-Hämeessä. Etelä-Savossa ja Lapissa odotukset viennin kasvusta ovat nousseet sekä Satakunnassa ja Pääkaupunkiseudulla laskeneet.

Koko maan yrityksistä 24 prosenttiyksikköä enemmän uskoo henkilöstönsä määrän olevan suurempi vuoden kuluttua kuin pienempi. Henkilökunnan määrän kasvua ennakoidaan erityisesti Etelä-Savossa (+37), Pääkaupunkiseudulla ja Pohjois-Pohjanmaalla. Odotukset ovat matalimmat Lapissa (+15) ja Kymenlaaksossa. Odotukset henkilöstön määrän noususta ovat vaimentuneet ainoastaan Lapissa ja Kymenlaaksossa. Odotukset ovat vahvistuneet erityisesti Pääkaupunkiseudulla ja Etelä-Savossa.

Investointien arvon nousuodotusten saldoluku on +12 koko maan tasolla. Odotukset ovat selvästi vahvimmat Etelä-Pohjanmaalla (+29) ja Kainuussa. Näissä maakunnissa ja Etelä-Savossa investointiodotukset ovat vahvistuneet eniten. Päijät-Hämeessä on vähemmän niitä, jotka uskovat kasvuun, kuin niitä, jotka ennakoivat laskua (-3). Samalla Päijät-Häme on ainut maakunta, jossa on tapahtunut merkitsevää laskua. Tuotekehityspanostusten kasvua ennakoivien määrä on nel-

jänneksen suurempi kuin laskua odottavien. Kaikkein yleisimmin kasvuun uskotaan Kainuussa (+36). Etelä-Karjalassa odotukset ovat alhaisimmat (+17). Ainoastaan Pirkanmaalla odotukset ovat hieman laskeneet. Erityisesti nousua on tapahtunut Etelä-Savossa ja Pohjois-Pohjanmaalla viime syksystä.

Koko maassa on 45 prosenttiyksikköä tuotantokustannusten nousuun uskovia enemmän kuin laskua ennakoivia. Kanta-Hämeessä (+57), Pohjois-Karjalassa ja Kymenlaaksossa on suhteessa eniten kustannusten nousuun uskovia. Pääkaupunkiseudulla (+37), Päijät-Hämeessä ja Lapissa kustannusten nousua ennakoivia on vähiten. Kustannusten nousuun uskovien määrä ei ole kasvanut juurikaan Keski-Suomessa ja Uudellamaalla. Kustannusten nousua ennakoivien määrän kasvu on ollut suurinta Kanta-Hämeessä ja Pohjois-Karjalassa.

Yrityksen kehittäminen ja kasvu

Pk-sektorilla nähdään koko maassa, että erityisesti myynnissä ja markkinoinnissa on kehitettävää. Tämä on tilanne erityisesti Keski-Pohjanmaalla (41 %), Lapissa ja Helsingissä. Henkilöstön kehittäminen ja kouluttaminen koetaan toiseksi useimmin tärkeimmäksi kehittämistarpeeksi koko maassa. Henkilöstön koulutusta korostavat erityisesti Etelä-Savon (29 %), Kainuun, Satakunnan ja Kymenlaakson yritykset. Lisäksi tuotannon, tuotekehityksen ja laadun parantamisesta (erityisesti Etelä-Savo) sekä verkostoitumisesta ja alihankinnan kehittämisestä (Pääkaupunkiseutu ja Etelä-Karjala) kannetaan huolta.

Ammattitaitoisen työvoiman saatavuus on useimmin kehittämisen pahin este. Työvoimaan saatavuus nousee esiin erityisesti Pääkaupunkiseudulla. Kireä kilpailu koetaan toiseksi merkittävimmäksi esteeksi koko pk-sektorilla. Kilpailun kireys nimetään erityisesti Kymenlaaksossa. Suhdannetilanne on noussut myös merkittäväksi kehittämisen esteeksi. Suhdannenäkymien epävarmuus vaikuttaa erityisesti Pohjanmaalla ja Etelä-Savossa kehittämisnäkyymiin.

Työvoimapulan ohella pk-yrityksissä työllistämisen pahimpina esteinä pidetään kysynnän epävarmuutta ja työn sivukuluja. Ammattitaitoisen työvoiman saatavuuden merkitys on korkein Pääkaupunkiseudulla (34 %), Pohjanmaalla ja Etelä-Savossa. Sivukulujen koetaan toimivan suurimpana työllistämisen esteenä muita useammin Etelä-Karjalassa ja Satakunnassa (14 %). Kysyn-

nän epävarmuus koetaan esteeksi Etelä-Karjalassa ja Päijät-Hämeessä (25 %).

Pk-yrityksistä 13 prosenttia katsoo olevansa voimakkaasti kasvuhakuisia koko maassa. Kasvuhakuisuus on yleisintä Pohjois-Pohjanmaalla (20 %), Helsingissä ja Pääkaupunkiseudulla. Pohjois-Karjalan (7 %), Keski-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Satakunnan yrityksistä löytyy harvinaisimmin kaikkein kasvuhakuisimpia yrityksiä.

Vajaat kaksi kolmasosaa kasvuun pyrkivistä yrityksistä nimeää uusien tuotteiden kehittämisen yhdeksi tärkeimmistä kasvukeinoista. Näin on etenkin Etelä-Savossa (70 %), Etelä-Karjalassa ja Helsingissä. Kasvuhakuisista pk-yrityksistä noin 60 prosenttia perustaa kasvustrategiansa myös myynnin ja markkinoinnin sekä verkostoitumiseen ja yhteistyön lisäämiseen. Myynti ja markkinointi korostuu Lapissa (67 %), Helsingissä ja Päijät-Hämeessä. Verkostoituminen ja yhteistyö mainitaan tärkeimpinä kasvukeinoina useimmin Etelä-Savossa (66 %) ja Etelä-Karjalassa.

Koko maan pk-yrityksistä kymmenesosalla ei ole lainkaan kasvutavoitteita. Yleisintä tämä on Pirkanmaalla (13 %) ja Päijät-Hämeessä. Yleisimpiä syitä kasvuhaluuttomuuteen ovat, että nykyistä yrityskokoa pidetään sopivana ja että ei olla halukkaita ottamaan kasvun vaatimaa riskiä. Pohjois-Pohjanmaalla (84 %), Pääkaupunkiseudulla ja Etelä-Savossa pidetään useimmin yrityksen nykyistä kokoa sopivana. Varsinais-Suomessa (62 %) ja Satakunnassa näytettäisiin vierastettavan eniten riskinottoa.

Työvoiman saatavuus toimii kasvun esteenä erityisesti Satakunnassa (44 %), Pohjanmaalla ja Kymenlaaksossa. Rahoitukseen liittyviä tekijöitä ei pidetä juurikaan kasvun esteinä, mutta kireä kilpailutilanne on este vajaalle viidennekselle yrityksistä. Etelä-Pohjanmaalla (50 %) ja Satakunnassa kireä kilpailu nimetään kasvun esteeksi muita useammin.

Sukupolven- ja omistajanvaihdoksia näyttäisi viimeisimpien barometrien perusteella tapahtuvan tulevina viitenä vuotena entistä tiheämmin. Erityisesti sukupolven- ja omistajanvaihdoksia arvioidaan realisoituvan Keski-Suomessa, Etelä-Karjalassa, Päijät-Hämeessä ja Pirkanmaalla – kaikissa noin kolmasosassa yrityksistä. Keski-Pohjanmaalla (13 %), Pohjois-Savossa ja Kymenlaaksossa yrityksestä luopumisen arvioidaan tulevan harvinaisimmin eteen seuraavan viiden vuoden aikana. Yleisimmin ongelmana pidetään jatkajan löytämistä ja arvon määrittystä. Päijät-Hämeessä (75 %) ja Kymenlaaksossa nimetään jatkajan löytäminen kaikkein useimmin ongelmaksi. Arvonmäärittys koetaan ongelmaksi erityisesti Päijät-Hämeessä ja Varsinais-Suomessa (55 %).

Rahoitus

Koko maan pk-yrityksistä 30 prosenttia aikoo ottaa seuraavan vuoden aikana uutta ulkoista rahoitusta. Ulkoisen rahoituksen suhteen aktiivisempia aiotaan olla Satakunnassa (43 %) ja Etelä-Savossa. Ulkoista rahoitusta harkitsevista yrityksistä Etelä-Karjalassa ja Etelä-Savossa kaikkein useimmat aikovat turvautua pankkeihin. Finnveran puoleen aikovat kääntyä erityisesti Pohjois-Karjalan yritykset.

Ulkoista rahoitusta harkitsevista Kymenlaakson, Päijät-Hämeen ja Helsingin yrityksistä muun maan yrityksiä useammat aikovat hankkia ulkoista rahoitusta ensisijaisesti yrityksen kehittämishankkeisiin. Kasvun vaatimaksi käyttöpääomaksi ulkoista rahoitusta ensisijaisesti aikovat hakea erityisesti Päijät-Hämeen ja Keski-Pohjanmaan yritykset. Koneiden ja laitteiden laajennusinvestointeihin ennakoitiin rahoitusta hakevan sa erityisesti Kymenlaakson, Etelä-Pohjanmaan ja Lapin yritykset. Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan yritykset aikovat ottaa rahoitusta rakennusinvestointeihin muita useammin.

Oman pääoman ehtoista julkisilta pääomasijoittajilta on valmis ottamaan tarvittaessa rahoitusta noin kolmasosa osakeyhtiöistä koko maassa. Yksityisiä sijoittajia ja pääomasijoitusyhtiöitä sekä alueellisia pääomasijoitusrahastoja on valmis harkitsemaan reilu neljännes koko maan osakeyhtiöistä. Etelä-Karjalan, Etelä-Savon ja Pohjois-Pohjanmaan osakeyhtiöt suhtautuvat avoimmin pääomasijoittajiin rahoittajina.

Omistajiksi toimijoita on valmis ottamaan noin viidesosa koko maassa. Etelä-Karjalan osakeyhtiöt suhtautuvat pääomasijoittajien omistajuuteen myönteisimmin. Noin neljännes osakeyhtiöistä on valmis harkitsemaan oman pääoman ehtoisia rahoittajia hallitustyöskentelyynkin – yksityisiä pääomasijoittajia jopa lähes kolmannes koko maassa. Pohjois-Pohjanmaan, Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan osakeyhtiöt ovat valmiimpia pääomasijoittajien hallituksessa toimimiseen – yksityisten pääomasijoittajien osalta myös Pohjois-Savon, Helsingin ja Pääkaupunkiseudun osakeyhtiöt.

Yrittäjyysilmapiiri ja elinkeinoilmasto

Yrittäjyysilmapiirille annetaan koko maan pk-yritysten toimesta hieman positiivinen arvio (+8, kun asteikko -100:sta +100:aan). Pohjois-Savossa, Keski-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla yrittäjyysilmapiiri koetaan positiivisimmin. Helsingissä ja Satakunnassa yrittäjyysilmapiiristä annetaan kriittisimmät arviot.

Yrittäjyyteen vaikuttavia paikallisen tason tekijöitä mittaava elinkeinoilmastoindeksi saa arvon +12 koko

maan tasolla. Kriittisimmät arviot annetaan Lapissa, Kainuussa ja Uudellamaalla. Positiivisimmat kokonaisarviot annetaan Helsingissä, Pääkaupunkiseudulla ja Pohjois-Pohjanmaalla.

Parhaan arvion vastaajat antavat sijaintipaikkakunnalleen asuinympäristöstä ja liikenneyhteyksistä koko maassa. Asuinympäristöltään positiivisimmin arvioidaan Päijät-Häme, Etelä-Savo, Pohjois-Karjala, Keski-Suomi. Liikenneyhteyksistä parhaat arviot annetaan Helsingissä, Pääkaupunkiseudulla, Kanta-Hämeessä ja Päijät-Hämeessä. Heikoimman arvion saa sopivan työvoiman saatavuus sekä sijaintikunnan ja yritysten välinen yhteistyö. Työvoiman saatavuudesta kriittisimmät arviot annetaan Lapissa, Kainuussa, Uudellamaalla, Etelä-Savossa ja Kymenlaaksossa. Sijaintikunnan ja yritysten välisestä yhteistyöstä kaikkein kielteisimmät arviot on Helsingissä ja Uudellamaalla.

Erityisteemat

Pk-yrityksissä nähdään olevan eniten kehitettävää työelämän osalta työn organisoinnissa sekä työkyvyn ja jaksamisen edistämässä koko maan yrityksiä tarkasteltaessa. Työn organisointi korostuu Pohjois-Pohjanmaan, Etelä-Savon ja Pääkaupunkiseudun yrityksissä. Työkyvyn ja jaksamisen edistämässä arvioidaan kehitettävää olevan erityisesti Satakunnassa, Uudellamaalla, Etelä-Savossa, Etelä-Karjalassa, Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla.

Viimeisen kolmen vuoden aikana 44 prosentissa pk-yrityksistä on ollut jatkuvaa määrätietoista kehittämissä työtä työelämän osa-alueella. Kainuussa, Pohjois-Karja-

lassa ja Etelä-Savossa kehittämistyötä on tehnyt useimmat yritykset. Erillisiä kehittämissäprojekteja on ollut 20 prosentissa yrityksistä. Etelä-Karjalassa, Keski-Suomessa, Varsinais-Suomessa ja Pääkaupunkiseudulla yritykset ovat tässä suhteessa olleet muuta Suomea aktiivisempia.

Selkeästi suurimpana esteenä työelämän laaja-alaisemmalle kehittämiselle on aikaresurssi koko maata tarkasteltaessa. Näin yritykset nimeävät erityisesti Pohjois-Pohjanmaalla, Kanta-Hämeessä, Helsingissä ja Pääkaupunkiseudulla. Toiseksi merkittävimmin kehittämistyön vaatimia taloudellisia resursseja pidetään liian suurina. Etelä-Karjalan, Päijät-Hämeen ja Pääkaupunkiseudun yritykset arvioivat taloudelliset resurssit muuta maata rajoittavammiksi tekijöiksi.

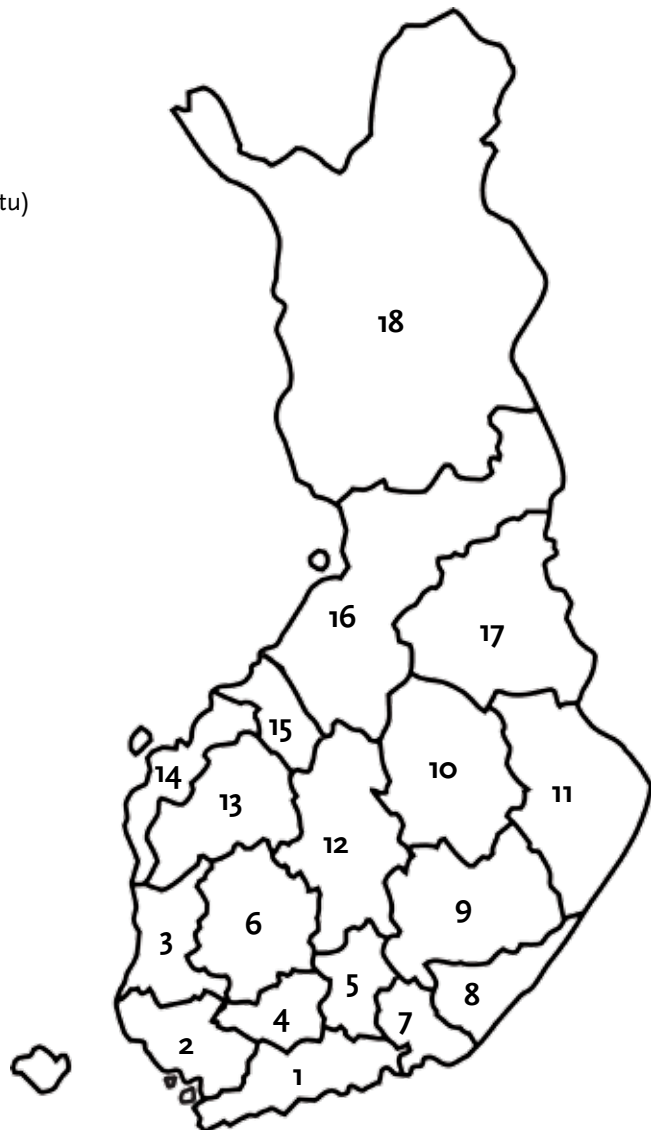
Kolme lainsäädännön osa-alueita nousee ylitse muiden suurimpina hallinnollisen taakan aiheuttajina, kun tarkastellaan koko pk-yrityskenttää. Nämä ovat verotus, kirjanpitolainsäädäntö ja työelämää koskeva sääntely. Raskaimman arvion taakasta näiltä osin antavat Pohjanmaan yritykset.

Työelämää koskevan sääntelyn sisällä koetaan pk-yrityksissä suurimman hallinnollisen taakan aiheuttavan verottajalle ja muille tahoille toimitettavista kuukausi- ja vuosi-ilmoituksista. Myös tältä osin pohjanmaalaiset ja lisäksi etelä-pohjanmaalaiset yritykset antavat kriittisimmät arviot.

Verotuksessa suurimman hallinnollisen taakan aiheuttavat työnverotus ja arvonlisäverotus. Työnverotuksen hallinnollista taakkaa arvioidaan kielteisimmin Keski-Pohjanmaalla. Arvonlisäverotuksen osalta mikään alue ei erotu merkittävästi muista.

Pk-yritysbarometrin aluejako

1. Uusimaa, erilliset raportit:
 - Helsinki
 - Pääkaupunkiseutu (pl. Helsinki)
 - Uusimaa (pl. Helsinki ja Pääkaupunkiseutu)
2. Varsinais-Suomi
3. Satakunta
4. Kanta-Häme
5. Päijät-Häme
6. Pirkanmaa
7. Kymenlaakso
8. Etelä-Karjala
9. Etelä-Savo
10. Pohjois-Savo
11. Pohjois-Karjala
12. Keski-Suomi
13. Etelä-Pohjanmaa
14. Pohjanmaa
15. Keski-Pohjanmaa
16. Pohjois-Pohjanmaa
17. Kainuu
18. Lappi

Suomen Yrittäjät

- Mannerheimintie 76 A
PL 999, 00101 Helsinki
Puhelin (09) 229 221, faksi (09) 2292 2980
www.yrittajat.fi
- **Etelä-Karjalan Yrittäjät ry**
Kauppakatu 40 D, 53100 Lappeenranta
p. 0104 701 100, f. 0104 701 102
www.yrittajat.fi/etelakarjala
- **Etelä-Pohjanmaan Yrittäjät ry**
Alvar Aallon katu 3, 60100 Seinäjoki
p. (06) 420 5000, f. (06) 420 5001
www.yrittajat.fi/etelapohjanmaa
- **Etelä-Savon Yrittäjät ry**
Patteristonkatu 2 C, 50100 Mikkeli
p. (015) 151 684, f. (015) 760 0950
www.yrittajat.fi/etelasavo
- **Helsingin Yrittäjät**
Kellosilta 2 D, 2. krs. 00520 Helsinki
p. (09) 612 6230, f. (09) 622 3385
www.yrittajat.fi/helsinki
- **Hämeen Yrittäjät ry**
Sibeliuksenkatu 11 A, 13100 Hämeenlinna
p. (03) 682 1153, f. (03) 682 1561
www.yrittajat.fi/hame
- **Kainuun Yrittäjät ry**
Kauppakatu 26 A, 87100 Kajaani
p. (08) 613 0931, f. (08) 613 0934
www.yrittajat.fi/kainuu
- **Keski-Pohjanmaan Yrittäjät ry**
Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
p. (06) 831 5292, f. (06) 822 3760
www.yrittajat.fi/keskipohjanmaa
- **Keski-Suomen Yrittäjät ry**
Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä
p. 010 425 9203, f. 010 425 9210
www.yrittajat.fi/keskisuomi
- **Kymen Yrittäjät ry**
Käsityöläiskatu 4, 45100 Kouvola
p. (05) 535 4313, f. (05) 535 4315
www.yrittajat.fi/kymi
- **Lapin Yrittäjät ry**
Maakuntakatu 16, 96200 Rovaniemi
p. (016) 420 0600, f. (016) 420 0630
www.yrittajat.fi/lappi
- **Länsipohjan Yrittäjät ry**
Valtakatu 5, 94100 Kemi
p. (016) 221 701, f. (016) 221 713
www.yrittajat.fi/lansipohja
- **Pirkanmaan Yrittäjät ry**
Kehräsaari B-rappu • PL 7, 33201 Tampere
p. (03) 251 6500, f. (03) 251 6516
www.yrittajat.fi/pirkanmaa
- **Pohjois-Karjalan Yrittäjät ry**
Kauppakatu 17 B, 80100 Joensuu
p. 010 470 7600, f. (013) 127 678
www.yrittajat.fi/pohjoiskarjala
- **Pohjois-Pohjanmaan Yrittäjät ry**
Uusikatu 64 A 2. krs., 90100 Oulu
p. (08) 311 4677, f. (08) 371 227
www.yrittajat.fi/pohjoispohjanmaa
- **Päijät-Hämeen Yrittäjät ry**
Rautatienkatu 20 B 4, 15110 Lahti
p. (03) 782 9866, f. (03) 782 1718
www.yrittajat.fi/paijathame
- **Pääkaupunkiseudun Yrittäjät ry**
Tekniikantie 12, 02150 Espoo
p. 010 422 1400
www.espoonyrittajat.fi
www.yrittajat.fi/vantaa
www.kauniaistenyrittajat.fi
- **Rannikko-Pohjanmaan Yrittäjät ry – Kust-Österbottens Företagare rf**
Hietasaarenkatu 6, 65100 Vaasa
p. (06) 356 0800, f. (06) 356 0815
www.yrittajat.fi/rannikkopohjanmaa
- **Satakunnan Yrittäjät ry**
Isolinnankatu 24 • PL 45, 28101 Pori
p. (02) 634 9900, f. (02) 634 9901
www.yrittajat.fi/satakunta
- **Savon Yrittäjät ry**
Haapaniemenkatu 40, 70110 Kuopio
p. (017) 368 0500, f. (017) 368 0506
www.yrittajat.fi/savo
- **Uudenmaan Yrittäjät – Nylands Företagare ry**
Rantakatu 1, 2. krs, 04400 Järvenpää
p. (09) 274 5420, f. (09) 622 3381
www.yrittajat.fi/uusimaa
- **Varsinais-Suomen Yrittäjät ry**
Brahenskatu 20, 20100 Turku
p. (02) 275 7100, f. (02) 232 8272
www.yrittajat.fi/varsinaissuomi

Pääkonttorit

- **Helsinki**
Eteläesplanadi 8 • PL 1010, 00101 Helsinki
Faksi 020 460 7220
- **Kuopio**
Haapaniemenkatu 40 • PL 1127, 70111 Kuopio
Faksi 020 460 3240
- Finnvera Oyj • valtakunnallinen vaihde 0204 6011
Internet: www.finnvera.fi

Aluekonttorit

- **Helsinki** (Pääkaupunkiseutu)
Eteläesplanadi 8 • PL 249, 00101 Helsinki
Faksi 020 460 3401
- **Uusimaa**
Eteläesplanadi 8 • PL 1010, 00101 Helsinki
Faksi 020 460 7110
- **Joensuu**
Torikatu 9 A, 80100 Joensuu
Faksi 020 460 2163
- **Jyväskylä**
Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä
Faksi 020 460 2299
- **Kajaani**
Kauppakatu 1, 87100 Kajaani
Faksi 020 460 3899
- **Kuopio**
Haapaniemenkatu 40 • PL 1127, 70111 Kuopio
Faksi 020 460 3330
- **Lahti**
Laiturikatu 2, 5. kerros, 15140 Lahti
Faksi 020 460 2249
- **Lappeenranta**
Snellmaninkatu 10, 53100 Lappeenranta
Faksi 020 460 2149
- **Mikkeli**
Linnankatu 5, 50100 Mikkeli
Faksi 020 460 3690
- **Oulu**
Asemakatu 37, 90100 Oulu
Faksi 020 460 3944
- **Pori**
Valtakatu 6, 28100 Pori
Faksi 020 460 2349
- **Rovaniemi**
Maakuntakatu 10 • PL 8151, 96101 Rovaniemi
Faksi 020 460 2099
- **Seinäjoki**
Kauppatori 1 – 3, 60100 Seinäjoki
Faksi 020 460 2399
- **Tampere**
Hämeenkatu 9 • PL 559, 33101 Tampere
Faksi 020 460 3711
- **Turku**
Eerikinkatu 2, 20100 Turku
Faksi 020 460 3649
- **Vaasa**
Pitkäkatu 55, 65100 Vaasa
Faksi 020 460 3849

Pietarin-edustusto

- **Finnveran Pietarin-edustusto**
c/o Finpro
29, Bolshaya
Konyushenna ya
Saint-Petersburg
191186, Russia
Puhelin +7 812 315 8991
Faksi +7 812 325 4482

Julkaisijat:

Suomen Yrittäjät
Mannerheimintie 76 A
PL 999, 00101 Helsinki
Puhelin (09) 229 221
Faksi (09) 2292 2980
toimisto@yrittajat.fi
www.yrittajat.fi

Finnvera Oyj
Valtakunnallinen vaihde: 0204 6011
www.finnvera.fi
Helsinki
Eteläesplanadi 8
PL 1010, 00101 Helsinki
Faksi 020 460 7220
Kuopio
Haapaniemenkatu 40
PL 1127, 70111 Kuopio
Faksi 020 460 3240

Kustantaja:

Suomen Yrittäjien Sypoint Oy
Mannerheimintie 76 A
PL 999, 00101 Helsinki
Puhelin (09) 229 221
Faksi (09) 2292 2999
toimisto@yrittajat.fi
www.yrittajat.fi